

74 כו

ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה כי חזי די אנא יתב קדמיכון יוקא

כי חזי די אנא יתב קדמיכון יוקא

לקט בהיר

רש"י

סב) לקמן בפסוק כ"ט אמר הכתוב ונתתה את "הברכה" בה"א הידועה על הר גריזים וגו', א"כ כוונתו על ברכה וקללה המזוכרים כאן, אבל מה הם ברכה וקללה לא נזכר כאן בכל הפרשה, אלא הלא המה אחד עשר ארורים ואחד עשר ברוכים שנפרשת תבא שניה להכריז אחר שיעברו את הירדן, ומה שאמר נתן לפניכם היום פירושו אני מסדר אותם לפניכם (רא"ס):

אור החיים

כו. ראה אנכי נתן וגו'. צריך לדעת למה אמר לשון ראייה על הדברים"י, עוד אמרו אנכי"י, עוד למה אמר לשון יחיד"י כיון שכל הפרשה כולה בלשון רבים נאמרה, ונראה שהכוונה היא כי לפי שצא להבדילים בעולם העליון ולהמעיט כל טובות עולם הזה, וכדי שיתאמתו אללם הדברים"י צריך שהמוכיח יהיה בו שני ענינים, א' שיכיר הכרה חושיית בטוב העליון, והב' שהשיג השגת טוב עולם הזה וקניניו, כי אם המוכיח יהיה מושלל מקניני עולם הזה לא יאמנו דבריו למשיגי טובת עולם הזה כי יאמרו אין אומרים למי שלא ראה יצא ויגיד שאם היה טועם טעמי הנאות גדולת העולם הזה וקניניו ותענוגיו לא היה ממאוסו ובזוזו בזולתו וזזה לא יעו אזנס לקבל דבריו, גם הבא להפליג בטוב עולם הבא לא ידקו ולא יאמנו דבריו לשכל הטבעי כל שהוא עלמו אין דבריו אלא מפי האמונה והוא לא ראה ולא ידע, ולזה אמר מושיע ורצ האיש משה ראה אנכי פירוש אלו תראו ותדקו ותשכילו להדקיק הדברים"י, כי הוא השיג להכיר טוב עולם הזה כי היה גדול מאוד וגבור ומלך ועשיר גדול כאומרים ז"ל (שבת ז"ב), ויפה דודי אף נעים גם בטוב העליון הכיר כי עלה שמים וטעם טעם עליון, ואחר שהשיג

הכרה חושיית הכרה צ' דברים והשגתם אמר להם הדברים האמורים בענין כאשר אבאר, ואומרו ראה לשון יחיד כי ראייה זו כולן שוים בהכרתה כאיש אחד שגלויו לכל השגת משה בעולם הזה ובעולם הבא. עוד יראה במאמר ראה אנכי על דרך אומרים ז"ל (רמב"ם ה"ל תשובה פ"ה) יכול אדם לעשות עלמו כמשה רבינו, והוא מה שהעירם כי אלו יראו להדמות אלו כל הבא ליקרב לעבודת הקודש עבודת ה' ולא יעריכו עלמן עם מה שלמטה מהם"י ויהיו בעיני עלמן כי צביר מלאה ידם, ואמר לשון יחיד אולי שלא אמר רמז זה אלא ליחיד עם אשר יכינו עלמם להשגה עליונה כי מי ומי הראוי להשיג השגה זו להיות כמשה, וכנגד שאר כללות ישראל אמר נתן לפניכם. ובדרך רמז ירמוז על פי דבריהם ז"ל שאמרו (זוהר ח"ג רע"ג) שכל בני חורה יש להם ניוץ ממש ואלו צריך לומר הדור ההוא שלמדו מפיו שהם חלק ממנו, והוא מה שרמז במאמר זה ראה אנכי פירוש כאילו מדבר עם עלמו ואומר לו אנכי, כי כל ישראל יתיחסו אלו וכשהוא מדבר עמם כאילו מדבר עם עלמו, ולזה גם כן אמר ראה לשון יחיד כשיעור אנכי שהוא לשון יחיד יאמר עליו ראה"י, עוד ירמוז על ה' שקרא ואמר אנכי"י, וזה הוא שיעור הכתוב ראה כי אותו שקרא

אור בהיר

א) ולא לשון שמייה. ב) ולא אמר אני. ג) ולא אמר ראו. ד) שכל טובות עוה"ז כאין ואפס נגד טובות עוה"ב. ה) ולפי זה נכון הוא לומר אנכי כי תיבת אני אינו אלא כמו חזי תיבה שמקושר עם תיבה שלאחריה משא"כ אנכי, וגם תיבת אנכי יותר מורגש ומודגש. ו) פירוש לא יסתכל אדם במדריגה שלמטה מעלמו ויהיה מסתפק בעבודת עלמו, באומרו הלא אני כבר מלא ידי להיות יותר מאנשים אלו, אלא תמיד יסתכל בלמעלה ממנו ויתאוה לילך למעלה במדריגת הגדולים. ז) פי' באשר שמוכרת לומר "אנכי" שמדבר לגשתו עלמו, וא"א לאומרו בלשון רבים, וגם שייך לשון יחיד שכל נשמות נדיקים שורש אחד, לזה אמר ג"כ ראה, וכאילו אמר ראה משה. ח) בעשרת הדברות.

דיו ברבן יקוף

(כז) את הו

ואמר לכם אנכי לשון יחיד כי צ לדעת כי ה'

נותן לפניכם

עמדו ט

הדם עומד על

יתבאר בהעיר

צריך לומר אלא

אח"כ"י, אכן י

אמר להם משנ

וג' ימים וסופ

ברכה וקללה פ

שלות הרשעים

שעולם הזה יק

י"א) היום לל

שדקדק לומר

שאינה ברכה פ

היא, למלאה

קללה"י, עוד

שאמרו משל לל

לפניו צ' שבילי

ואחד תחילתו

עוברים ושבים

שתחילתו מישו

ע"כ, והוא און

טובות וכל נ

הלא כבר ל"ח

טובת עולם הזה נמ

ברכה וקללה.

הזכיר להם תנינת

שחיות ארץ ז' און

הארץ לא יגרוע לה

כמו שהיה בימי דו

ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקרא

דִּין בְּרָכוֹ וְיִשְׁמְעוּ: כִּי יֵת בְּרָכוֹ דִּי וּקְלָלָהּ: כִּי אֵת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ

רש"י

לקט בדיר

(כז) את הברכה. על מנת"י אשר תשמעו: (ג) ר"ל זה יהיה פי הכתוב, שמינת "אשר" יהיה במקום

אור החיים

הרשעים יש בו מישור בתחילה וקוליס בסופו הרי
 זרכה וקללה, ודרך החיים גם כן תחילתו קוליס
 וסופו מישור הרי זרכה וקללה גם כן, וחזר ופירש
 את הזרכה פירוש לזה יקרא זרכה"י שאין ראוי
 לחוש לענף הקללה שזה אשר תשמעו וגו' הגם שיש
 צאלמעו זה זער כי הדיקים מצטעים בעולם
 הזה זכשחדלות המושכל ועולמם קשה עליהם למה
 שזריכים זו, והקללה אם לא תשמעו הגם שאתם
 מחטעניים בעולם זכל אות נפש הזכמית ויערב
 לכם, מישור זה לקללה יחשב, עוד יתבאר כל הכחוז
 על זה הדרך לפי שאמר להם זסמוך"י (ס"פ עקב)
 נחלת הארץ וכל מקום אשר תדרוך קף רגליה להם
 יהיה לזה אמר להם ראה אנכי נותן וגו' פירוש
 נתינה זו שבי נותן לכם היום, דקדק לומר היום כי
 זרכה זו שאמר להם כל מקום וגו' לא נאמרה להם
 עד היום הזכ"י, ואמרו זרכה וקללה פירוש יש
 זנתינה זו זרכה ויש זכ קללה, וחזר ופירש את
 הזרכה אשר תשמעו פירוש אם תשמעו תהיה
 נתינה זו לכם לזרכה"י, ואם לא תשמעו אין זו לכם
 כי אם קללה שזאלמעוה יתקנאו זכס האומות
 ויאזדו אחכם ממנה זנקמה גדולה, גם תהיה להם
 ההנאה ממנה"י (רעה להם לעולם הנלחי כדרך
 אומרו (ס"פ ואתחנן) ומשלם לשנאיו אל פניו
 להצדיקו, ועיין זסמוך:

כז. את הזרכה אשר וגו'. אמרו את, להעיר כי
מלכד הזרכה המושגת מדרך ה' עוד לו

אור בדיר

ה' ולא אמר ראה היום אנכי וגו'. יב) שע"י
 טווח עולם הזה נמעט מטובות עולם הבא, וזו קללתו. יג) ולזה זריך להקדמה זו, לומר שז' הדרכים אשר אפרט זכל א' אנכי נותן
 זרכה וקללה. יד) לזה אמר הזרכה זכ"א הידועה, וכן הקללה. טו) סוף פרשת עקב. טז) פי' הגם שכמה פעמים
 הזכיר להם נתינת הארץ אבל לא זלשון זה שכל מקום שחדרכו זו לכם יהיה כלומר חוץ מארץ ז' עממין וחילוק יש בין ז' הנתינות
 שנתינת ארץ ז' אומות נתנה כולה לזרכה ולא לקללה שאם יגרשו הטעם יבא עליהם קללות אבל לא יחזר מאשר הטעם כלומר נתינת
 הארץ לא יגרשו להוסיף זקללות, משא"כ נתינה זו זרכה היא רק אם תשמעו וגו' ואם לאו הנתינה עצמה נהפכה להם לקללה. יז)
 כמו שהיה זימי דוד ושלמה. יח) שזו תאוה ותענוג גדול כידוע, משא"כ זכשהם זדיקים כל טווחות עוה"ז רק פירות והקרן קיימת

ואמר לכם אנכי הוא נותן לפניכם וגו', ואמרו ראה
 לשון יחיד כי זערך זכר זה כולן יהיו שוים כלאחד
 לדעת כי ה' הוא הנותן לפניכם זרכה וגו':
 זותן לפניכם היום וגו'. פירוש לפי שהיום
 עמדו על דעתם כאומרים ז"ל (ע"ז ה'): אין
 אדם עומד על דעת זכו עד ארבעים שנה. עוד
 יתבאר זכעיר עוד אמרו זרכה וקללה שלא היה
 זריך לומר אלא את הזרכה וגו' והקללה וגו' שאמר
 אח"כ, אכן יתבאר על דרך אומרים ז"ל (ספרי)
 אמר להם משה אחם רואים הרשעים מצליחים ז'
 וג' ימים וסופם לידחות ע"כ, והוא אומרו היום
 זרכה וקללה פירוש זרכה שהיא גם כן קללה, והוא
 שלות הרשעים בעולם הזה שאינה אלא בזמן מועט
 שעולם הזה יקרא יום אחד על דרך אומרו (לעיל ז'
 י"א) היום לעשותם (עירובין כ"ז), והוא מה
 שדקדק לומר היום סמוך לזכרון זרכה"י לומר
 שאינה זרכה אלא היום ולא למחר ואדרבה קללה
 היא, נמלח טווח עולם הזה מועטת וגוררת
 קללה"י, עוד יתבאר על פי מאמרים ז"ל (ספרי)
 שאמרו משל לאחד שהיה יושב זפרשת דרכים והיו
 לפניו ז' זבילין אחד תחילתו מישור וסופו קוליס
 ואחד תחילתו קוליס וסופו מישור והיה מודיע
 עוברים ושבים ואמר להו אחם רואים שזיל זה
 שחילתו מישור זכ' וג' פסיעות וכו' וסופו וכו'
 ע"כ, והוא אומרו נותן לפניכם וגו' פירוש ז'
 מיני טובות זככל אחת יש זרכה וקללה"י, כי דרך

מא
 רות
 דין
 להם
 מרו
 יחז
 הזה
 דרך
 אדם
 ז' כי
 ודת
 יטה
 אמר
 עם
 ראוי
 ללות
 ל פי
 זני
 הדור
 זרמו
 גלמו
 הוא
 ז' כן
 יחיד
 אמר
 קרא
 (ה)
 יחזר
 ז' יד
 לומר
 ראה,

אונקלוס

דברים ה ואתחנן עו

אֶת־הַבְּרִית הַזֹּאת כִּי אֶתָּנוּ אָנְחָנוּ
 אֱלֹהִים פֶּה הַיּוֹם כָּלְנוּ חַיִּים: ד פָּנִים |
 בְּפָנִים דְּבַר יְהוָה עִמָּכֶם בְּהַר מִתְּוֶךְ
 הָאֵשׁ: ה אָנֹכִי עֹמֵד בֵּין יְהוָה וּבֵינֵיכֶם →
 בְּעֵת הַהוּא לְהַגִּיד לָכֶם אֶת־דְּבַר
 יְהוָה כִּי יִרְאֶתֶם מִפְּנֵי הָאֵשׁ וְלֹא־
 עֲלִיתֶם בְּהַר לֵאמֹר: ס בצבור קורין בטעם

אֶתְּחַנֵּן עִמָּנָא אֲנַחְנָא אֲלֵיךְ הָבָא
 יוֹמָא דִּין בְּלִנָּא קְנִימִין: ד מִמְלֶלֶת
 עִם מִמְלֶלֶת מִלִּילָיָה עִם כּוֹן בְּמוֹרָא
 מִגּוֹ אֲשַׁתָּא: ה אָנָּא הוּוּיְתִי קָאֵם
 בֵּין מִימְרָא דִּי וּבֵינֵיכוֹן בְּעֵדְנָא
 הַהוּא לְתוֹרָא לְכוֹן יְת פִּתְגָמָא
 דִּי אֲרִי דְחִלְתוֹן מִקְדָּם אֲשַׁתָּא
 וְלֹא סִלְקִתוֹן בְּמוֹרָא לְמִימְרָ:

א:
ג:
ת:
ז:
זר:
גם:
א:

לקט בהיר

רש"י

דיבר משה לאותן מועטין שהיו צמעמד הנבחר
 (ר"ב: ב) סרסור הוא הסותר המציא את המסחר
 ליד גמר, והמוכר והלוקח אינם יודעים זה את זה, וסרסור
 זה רוצה להוציא מן המוכר יותר ממה שהלוקח תוצע, או
 להפך להוציא מן הלוקח דמים יותר ממה שהסחורה שזה
 כדי להרבות שכר ערמו, לזה אל תאמרו שאני משה סרסור

אתנו וגו': (ד) פנים בפנים. אמר רבי זרכיה כך
 אמר משה אל תאמרו אני מטעה אתכם על לא דבר
 כדרך שהסרסור עושה צון המוכר (לוקח) הרי
 הלוקח* עלמו מדבר עמכם (פס"ר כ"ה ו'): (ה) לאמר.
 מוסב על דבר ה' עמכם צהר מתוך האש לאמר
 שנינו וסחאות * המוכר.

כי
סס
כן
בד:
מר
גו'

אור החיים

ללמדנו בתיבת כלנו חיים אין צה חידוש, ואולי יש
 לומר שנתכוון לומר שכלם נשאלו חיים הגם שדבר
 ה' עמכם פנים בפנים וכו' מתוך האש ולא מה
 אחד מהם, והוא מה שאמרו לצדקן מי כל צהר
 אשר שמע קול אלהים חיים מדבר מתוך האש
 כמונו ויחי, וכפי זה מאמר כלנו חיים נמשך עם מה
 שלאחריו (י"ט) ולא עם מה שלפניו:
ה. אנכי וגו' (י"ט) פירוש חלק דיבר ה' עמכם
 פנים בפנים וחלק שהוא לצד מעשרת
 הדברים דברתי אני בשליחות, ועם שלא דיבר ה'
 עמכם הכל פנים בפנים כי יראתם וגו' (כ"ב):
ו. לא עליהם צהר לאמר (כ"ב) פירוש ואסר לכם ה'
 עלות צהר בשביל לאמר אנכי ה' וגו' (כ"ב):

שפירשתי בפסוק ה' אלהינו וגו' שחוזר לצרית שלא
 ישרה שכינתו על האומות יתבאר על זה הדרך לא
 את אבותינו כרת הצרית כל עיקר שלא מנינו
 שנשבע להאבות שלא ישרה שכינתו על אומה
 אחרת, וכפי זה לא הספיק צמאמר כרת עמנו
 שיכול להפרש גם עמכם ואינו לשלול האבות, לזה
 חזר לומר לא את אבותינו, והכוונה צזה שזכו
 ישראל דברים שלא הוצעו צהם האבות:
כלנו חיים. קשה והלא כל אותן שכרת ה' עמכם
 הצרית אינם חיים שמתו צמדצר, גם לא כל
 אותן שעמם היה מדבר היו אצ"י שהרי נולדו כמה
 וכמה צל"ח שנה שנחשבו צמדצר, ויש ליישב
 שאמר על החלק (י"ט) אלא שהדבר דחוק, עוד מה צה

ית
רת
מך
על
עת
ימו
אה
חר
ונת
ניין
בד,
זה
מה

אור בהיר

ק"ז) פי' ואת לא צה להוציא מתי מדבר אלא צה לומר שעם כל אותם שחיים עכ"פ כרת, גם זה אינו. ק"ח) ורוצו ככולו ורוצו
 מאותם שחיים היו צמעמד הנבחר. ק"ט) כלנו חיים הגם שפנים בפנים וגו'. ק"כ) ואם משה עמד ביניהם לא היה פנים
 בפנים. ק"כא) פי' לפי"ז מדויק נתינת טעם של "כי" שלכאורה אם החזיל ה' לדבר עמכם פנים בפנים למה ילאחי לעמוד ביניהם
 לזה אמר כי יראתם וגו'. ק"כב) תיבת "לאמר" לאן הוא חוזר. ק"כג) שהשכינה הייתה צהר כדי לאמר אנכי.

מה
גשה
י על
זינו,

הנתינת התורה היה רק שנלמד התורה באימה ובפחד בהתלהבות אש כעת נתינת התורה בלהבי אש, ועל זה הכיוון היה נתינת התורה, שנחזור מזה העלמא דשקרא וכל תאוותיו, ולהידיבק למעלה על ידי התורה שהוא להב אש, ונלמד אותה כנ"ל, עד שהאש תלהט סביב העוסק בה כנתינתה מאש [קמא]. והנה הדור שהיו במתן תורה מצאנו שמהם פיתוהו פיהם וגו', ונמצא שעיקר המכוון בנתינת התורה לא נתקיים בהם, רק בדור ההוא שזכו לליכנס לארץ הם היו העיקר שניתנה התורה והברית, שהם היו בזה המדריגה, שנאמר בהם (דברים ז, ז) חיים כולכם היום [קמב].

ומשמע בארה: לא את אבותינו כרת [ה'] את הברית הזאת, פירוש, שבהם לא נתקיים המכוון בנתינת התורה, כי אתנו [אנתנו] אלה פה היום כולנו חיים, פירוש, המכוון בנתינת התורה והברית היו על האנשים שהם

במדריגת הדור הזה שהיו לומדים תורה כנתינתה. פנים בפנים דיבר, פירוש, פנימיות אלהותו יתברך היה מדבר בפנימיות שלכם [קמג], וכל אחד שמע לפי פנימיותו וכונתו הרצוי וגדול הכנתו בהתלהבות [קמד].

והנה שמעתי בשם הרב המגיד איש אלהים → מו"ה יחיאל מיכל מזלאטשוב צוק"ל על פסוק אנכי עומד בין ה' וביניכם, פירוש, כשאיש הישראלי מחזיק בעצמו שהוא מעולה באיזה מעלה בתורה או בעבודת ה' אזי הוא עושה מסך מבדיל בינו לבין קונו. וזה אנכי - שמי שמחזיק עצמו ליש וסובר שהוא במדריגה (ישיות) [יש'יית] - אז עומד בין וגו', פירוש שדבר זה הוא חוצץ ומסך מבדיל בין האדם להשם יתברך. עד כאן [קמה].

והנה הוא פתפוחי זהב פמשפיות הכסף (ע) מצורף לדברים למעלה: פנים בפנים דיבר ה'

ביאורים

כמעט ארבעים שנה, וכל אלה שנולדו בארבעים שנה אלו לא היו אז באותה ברית. (עו) כתפוחי זהב

הערות והשוואות

ובה (ג, כ). ומה שכתב רבינו "שהיה מהם" [ומשמע שהיו רק חלק מישראל], יש לציין לדבריו לעיל ברמזי שבועות (ד"ה וכל העם), ד"איתא בוותר הקדוש שהיה כמה כיתות במתן תורה שפנו עצמם אל הקולות ולפידים". והוא מדברי זוהר חדרש רות (דף פג טור ג) [הנובא שם בביאורים (אות עג)]. [קלט] כמו שדרשו במסכת סנהדרין (דף קג ע"ב) על הפסוק "ועבר פנים צרה והכה פנים גלים (זכריה י, יא) - אמר רבי יוחנן, זה פסלו של מיכה". ופירש רש"י (בר"ה זה פסלו): "כשכתב משה את השם והשליכו על נילוס להעלות ארוננו של יוסף, בא מיכה ונטלו בהחבא, והיינו דכתיב ועבר בים צרה - כשהעביר הקב"ה לישראל עבר מיכה עמהם שכירו השם לעשות העגל. לישנא אחרינא, מיכה עשה פסל והביאו עמו כשעברו ישראל הים". וראה גם בשמות רבה (מא, א) שדרשו על הפסוק 'לך ה' הצדקה ולנו כושת הפנים' (דניאל ט, ז), וז"ל: "רבי יהודה אומר, לנו כושת הפנים ושלך הצדקה, ישראל עוברים בים וכספו של פסל מיכה עובר בים, שנאמר ועבר בים צרה, והיה הים נקרע לפניהם". [קמ] כמו שנאמר [בלשון זה] בשופטים (יח, ל) אודות פסל מיכה: "יִקְיָמוּ לָהֶם בְּנֵי דָן אֶת הַפְּסֵל וַיְהוֹנָתָן בֶּן גֵּרְשֹׁם בֶּן מְנַשֶּׁה הוּא וּבְנָיו הָיוּ כְּהֵנִים לִשְׁבַט הַדָּנִי עַד יוֹם גְּלוֹת הָאָרֶץ". והכי איתא בסדר-עולם (פרק כד) שכשגלה מנשה לבבל לקח עמו את פסל מיכה. [קמא] כמו שכתב רבינו לעיל בפרשתנו (ד"ה ושמתם): "דאיתא בספרים קדושים, וגם שמעתי ממעשיות מקדושי העליונים (ראה שם הערות עו-עז), כי כשאישי ישראלי הוא לומד התורה בהתלהבות ודביקות גדול אזי מתלהט אש סביבותיו, ואז רואה הכל כאז במתן תורה שנפתח לישראל כל השבעה רקיעים". [קמב] כדאיתא בכמדבר רבה (ט, טז) על הפסוק 'ויבואו בני ישראל כל העדה הר' ההר' (במדבר כ, כב), וז"ל: "כל העדה - עדה שלימה, עדה הנכנסת לארץ; לפי שמתו יוצאי מצרים, ואלו מן אותן שכתוב בהן חיים כולכם היום". והובאו הדברים גם ברש"י (במדבר שם). [קמג] כן ביאר רבינו לעיל בפרשת יתרו (ד"ה איתא במדרש - הראשון) בפסוק הנ"ל 'פנים בפנים דיבר ה' עמכם' - "פירוש, בפנימיות אלהותו [ית"ש היה מדבר עם פנימיות ישראל", עיי"ש באורך. ולקמן בפרשתנו (ד"ה את הדברים) כתב כך: 'פנים בפנים דיבר ה' עמכם - מפנימיות התורה לפנימיות הנשמה". [קמד] כן כתב

ז הברית הזאת
זה היום כולכם
מכם בהר מתן
ביניכם וגו'
לא את אבותינו
א כאמת צדיקה
ה זה כי אתנו
ם, הא היה כמה
כמתן תורה נקיים
נו במאמרם ד"ל
לשונם יזכרו לך
הליס עמ, לו-לו)
יה, שהיה מהם
בליבם כך נקיים
יה עמהם פסל
ע. והנה העיקר
ע) הא היה
משה דברים אלו
ל וגו' כבר עבר
ז רבינו כוונת דברי
להתכוון כלל. וכן
יעויין בהם. ולקמן
נו דרש זה מהזוה"ק
יע (כדיבור האהרן)
נתגברין החסדים על
השבות אל לבבך כי
ל העדה מג), ועל ד"ה
שלש ערים) מה שכתב
רשת יתרו (המובאים
כן פירשו האבן-עזרא
[קלז] כן הקשו גם
ז רבה (ז, ד): "רבי
לליבם לבוראם], וחד
מושלמין, שנאמר...
יבר ה' נעשה ונשמע
וליבם לא נכון עמה
ז רבה (מב, ח) ואיכה

מצוה אתכם היום, דהיינו אם לא תשמעו - עוד נוסף אל מצוות שבתורה שבכתב - לשמוע גם כן אל אשר אנכי מצוה אתכם, היינו תורה שבעל-פה, ללכת אחרי אלהים אחרים, דהיינו ככופר בעיקר^(כ), כמאמרם ז"ל כל מי שאומר חוץ מגזירה שוה אחד, חוץ מדקדוק אחד^(כ). עיין שם.

בלימוד או במעשים טובים, על ידי זה הוא עושה מסך המבדיל בינו לבין השם יתברך לבל יוכל להשיג מנועם אלהותו יתברך-שמו^(מ), וזהו אנכי - שְׁמָה שהאדם מחזיק עצמו ליש באיזה דבר - זה הוא עומד בין ה' וביניכם^(מ).

אמנם לא כל העתים שוות^(מ), כי כשהאדם עומד לשפוך שיחו לפני ה', אז אם יעלה על לבבו לאמר מי אנכי לגשת לפני מלך מלכי המלכים הקדוש-ברוך-הוא ויתבייש להתפלל בהתלהבות ולדבק עצמו בה', לא יוכל להתקרב עצמו לעבודת ה' וימנע עצמו מעבודת התפילה; על כן בגשתו להתפלל צריך לאמץ את לבבו, וְהַחֲלֵשׁ יֵאמֶר גְּבוּר אֲנִי^(מ) לבוא בהיכל המלך^(מ).

וזהו אמרו ראה אנכי, פירוש, שְׁמָה שהאדם מחזיק עצמו ליש, דבר זה נותן לפניכם ברכה וקללה: שבאם צריך להחזיק עצמו לברך

7 עור בפסוק הנ"ל: ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה, את הברכה אשר תשמעו אל מצוות ה' וגו' (יב, כו-כו). יש לדקדק למה אמר לשון אנכי ולא אמר אני נותן או הנני נותן. ויראה לומר על דרך פשוט על פי מה ששמעתי מהמגיד הקדוש מו"ה יחיאל מיכל זצוק"ל מזלאטשוב על פסוק אנכי עומד בין ה' וביניכם וגו' (דברים ה, ה), שביאורו שמי שמחשב את עצמו ליש ומתפאר בלבבו לאמר שהגיע לאיזה מעלה

ביאורים

(כא) שאנכי - רצ"ל משה רבינו. (כב) אם לא תשמעו... אל אשר אנכי מצוה אתכם היינו תורה שבעל-פה... דהיינו ככופר בעיקר - רצ"ל שאם אינו שומע אל דברי חכמים שבתורה שבעל-פה הרי הוא ככופר בעיקר. (כג) כל מי שאומר חוץ מגזירה שוה אחד... דהנה איתא במסכת סנהדרין ריש פרק חלק (דף ז ע"א): "ואלו שאין להם חלק לעולם הבא: האומר אין תחיית המתים מן התורה, ואין תורה מן השמים, ואפיקורוס". ועל זה הביאו בגמרא שם (דף צט ע"א) מברייתא: "כי דָּבַר ה' בְּנֶה (במדבר

הערות והשוואות

יש לך? אמר להם, אחת בכתב ואחת על-פה. אמרו לו, שבכתב אנו מקבלין, שבעל-פה אין אנו מקבלין. מיד כפה עליהם ההר כגיגית". וכן הביא באור-זרוע (חלק א סימן יט) בשם המדרש. [מב] מעין דברים אלו ביאר רבינו לעיל בפרשת תזריע (ד"ה אדם), "כי כשמתחיל להתנוצץ יראת ה' בלב האדם בא לאדם התלהבות וחשקות לעבודת השי"ת ומלהיב בלבו כלפיד אש לעשות רצון הבורא, או שיש לו מדריגה זו שיוכל לדבק עצמו בהשי"ת ובתורתו איזה שעות, או שבא לו בהירות קדושות, ועם כל זה בהיות לו מדריגות הנ"ל משיאו היצר לחטוא ליוצר, לחשוב מתשבות שהוא צדיק ובעל מדריגות, כיון שרואה עצמו שיש [לו] מעט התלהבות ודביקות ובהירות כנ"ל, שמוח ישמת בהם ולצדיק יחשב בעיני עצמו - והו הסתת היצר הרע לחשוב מחשבות זרות ההם, ובהיות שכן חושב, הוא נופל למטה מכל המדריגות". ועיין לקמן בפרשת כי תצא (הערה קד) שהבאנו מדברי רבינו מענין הסתת היצר בזה. ועוד בענין זה תמצא בדבריו לקמן בפרשתנו (ד"ה עוד בפסוקים... אבד) ובהמובא שם (בהערה צד). [מג] כן הביא רבינו בשמו לעיל בפרשת ואתחנן (ד"ה לא את אבותינו). וראה המובא ומצויין שם (בהערה קמה). [מד] ע"פ מסכת תמיד (דף כו ע"א במשנה). [מה] ע"פ יואל ד, י. [מז] כן כתב בחובות-הלכות (שער הכניעה פרק ו) בתוך דבריו אודות "המנהגים שראוי לנהוג בהם בעל הכניעה", וז"ל: "שיהיה קָרִירוּחַ וְגִבְהֵ-נֶפֶשׁ בעניני העולם הבא, שלא יספיק לו מהם מה שזודמן, ולא יאמר די כמה שתמצא ידו מהם, אבל ימעט בעיניו מעשהו ועבודתו ויכלתו והשתדלותו בעניניו, ותנבה נפשו אל מה שלמעלה מזה תמיד, כמו שאמר הכתוב ביהושפט (דברי-הימים ב, יז) ויגבה לבו

זרי
זאי
שר
פל
זיה
ם,

ילי
ים
כל
י.
[מ]
זים
לה

זעו
אל
גלו
זב,
ום,
מה
כל
לא
נכי

זלא
זהר
נים
גית,
שת
בה
אמר
ואם
את
נורה
(ו,
ראה
רות

ספר מאור ובמש האל

צנני חלק א

חובות קלוניאום קלמן גלני אטלן זצ"ל

מקס ונייך ז"ל ימנה אגודה זכרון

חבון אור גפסו

למלך מלכי המלכים הקדוש-ברוך-הוא, ועל ידי זה מוכרח להתחזק להיות לאיש שלא יתבייש להידיבק בו יתברך, אז יבורך בברכה, אכן באם הוא מתנשא את עצמו שלא לצורך כלל תהיה לו לקללה. וזה שאמר אחר כך: את הברכה אשר תשמעו וגו' (כ"ג).

ביאורים

טו, לא) - זה האומר אין תורה מן השמים; ואפילו אמר כל התורה כולה מן השמים חוץ מפרט זה שלא אמרו הקב"ה אלא משה מפי עצמו, זהו כי דבר ה' בנה; ואפילו אמר כל התורה כולה מן השמים חוץ מדקדוק זה, מקל-וחומר זה, מגזרה שוה זו, זה הוא כי דבר ה' בנה. (כד) וזה שאמר אחר כך את הברכה אשר תשמעו וגו' - רצ"ל שעתה מכאור הכתוב איך שייך במדת 'אנכי' [היינו שמחזיק עצמו ליש] ברכה וקללה, ועל זה אמר: את הברכה אשר תשמעו אל מצוות ה' וגו', והקללה אם לא תשמעו אל מצוות ה' וגו', רצ"ל כי כאשר מדה זו תעזור לו לעבודת השי"ת נכמו בעבודת התפילה וכו"ל] אזי היא ברכה, וכאשר תמנעוהו מלשמעו אל מצוות ה' 'כנ"ל שעושה מסך המבדיל בינו ובין ה' אזי היא קללה. [ואולי כוונת רבינו לפרש בזה: את הברכה אשר תשמעו אל מצוות וגו' אשר אנכי מצוה אתכם וגו', והקללה אם לא תשמעו אל מצוות ה' וגו' אשר אנכי מצוה אתכם וגו'. והיינו שבמדת 'אנכי' שייך

הערות והשוואות

בדרכי ה"י. וראה גם בהמשך דבריו שם (בפרק ט), ש"זאת הגאווה אינה מתנגדת לכניעה ולא מרחיקת אותה, ובכמה אמר הכתוב על יהושפט ויגבה לבו בדרכי ה"י. ודברים נפלאים בזה מצינו ביושר-דברי-אמת (אוח כז), וז"ל: "הנה ענין עבודת האדם להשי"ת צריך להיות בשני ענינים: בגבהות ובשפלות, ולא סגי באחד מהם לבד, כי בגבהות ח"ו תועבה היא, וצריך להיות שפל וכאין לפני השי"ת... אבל אם יהיה שפל מכל וכל, פן ואולי יפתנו היצר לאמור, מי אתה לדבר לפני השי"ת ולעבדו, ואתה בשר ודם עפר ואפר, ואתה ידעת נגעי עוונותיך ומדותיך הרעים, ואתה מתועב לפני השי"ת, האיך ימלאוך לבך להתקרב לעבודתו ויחודו, וכדומה פיתויים אחרים כל אחד לפי עינו. לזה צריך לאחוז בגבהות, כמו שאמר הכתוב ויגבה לבו בדרכי ה', וכמאמר רז"ל (מסכת סנהדרין דף לו ע"א) לפיכך נברא אדם יחידי, שחייב אדם לומר בשבילי נברא העולם... כי בלעדי זה יהיה התרשלות גדול בנפשינו לרדוף אחר עבודת השי"ת, וכל אחד יאמר מה אני לעבוד את השי"ת... אבל לסיבה זו אנו צריכים להשתמש בגבהות, ולעשות עצמו לאיש לעבוד עבודתו יתברך, ויגבר את עצמו בעבודתו יתברך כאילו עליו מוטל כל העולם. וכן כתב גם בתולדות-יעקב-יוסף פרשת עקב (עמוד תרג' טור ב) וז"ל: "כי גם בעונה צריך לפעמים מדה בינונית, והוא צורך גבוה מאוד, כמו ששמעתי ממורי [הבעש"ט זי"ע] שרוב ענוותנותו של האדם גורם שנתרחק מעבודת השי"ת, שמצד שפלותו אינו מאמין כי האדם גורם על ידי תפלתו ותורתו שפע אל כל העולמות, וגם המלאכים ניוזנין על ידי תורתו ותפלתו, שאילו היה מאמין זה כמה היה עובד ה' בשמחה ובריאה מרוב כל, והיה נוהר בכל אות ותנועה ומלה לאמרה כדקא יאות... והוא מעין מה שאמרו חז"ל (מסכת גיטין דף נו ע"א) ענוותנותו של רבי זכריה גרם תורבן וכו"י. [ובאגרא-דכלה בפרשת עקב (ד"ה ויאמר עוד - הראשון) הביא דבריו והוסיף עליהם. עיי"ש]. וראה עוד דגל-מחנה-אפרים פרשת עקב (ד"ה עוד ירמוז - הראשון), נועם-אלימלך פרשת שופטים (בדיבור הראשון), עבודת-ישראל פרשת שופטים (בדיבור הראשון), סידור-של-שבת (שורש ו ענף ג עלה טו). ובעוד הרבה ספרים קדושים מדובר מענין זה. ואכמ"ל. [ועיין בדברי רבינו לעיל בפרשת במדבר (בדיבור האחרון) מעין בחינה זו, ש"צריך האדם להכיר ערכו... ואם מי שהוא בערך הגדולים, לא יאמר אשב בין קטני-ערך, ושם אוכל להשיג עבודת הבורא ברוך-הוא, אף שמדומה לו כן... אף על פי כן לא יצא מגבול ערכו, אלא יצפה להשי"ת שיהיה בעזרתו ויוכל גם כאן בין הגדולים לבוא למדת הכנעה"]. [מז] עץ חיים שער הכללים (פרק א דף ה טו א). ולשונו תמצא לעיל בפרשת דברים (הערה קיד). ושם הכאנו עוד מדברי רבינו בכמה מקומות. [מת] טעם זה כתב רבינו גם לעיל בפרשת ואתחנן (ד"ה או יאמר -

ומקדשין
הנפילים
כידועים,
לשרשם
על זה י
הרשעים
היה הכהן
היה להם
הטוב ול
מעשה שנ
האמת הי
האדם יש
שמים בו
מחמר
וזוהו מא
בעשרה
במאמר

לפעמים ב
- נתבאר י
ויקבלו ש
[כמו שמב
שכר טוב
שם אות א
שהעולם
נמצא כי

השלישי).
לעיל בפר
שיהיה שכו
הרע בתהו
בטוב, עוש
ושם (כהער
עקב (ד"ה
שיתיראו
[ג] "הלא
- כל-ישכן

יב וְהָיָה | עֲקֵב תִּשְׁמְעוּן אֶת הַמְּשָׁפְטִים הָאֵלֶּה וְשִׁמְרַתֶּם וַעֲשִׂיתֶם

יב וְהָיָה חֲלָף דִּי תִקְבְּלוּן יַתְּ דִּינְיָא
הָאֵלִין וְתִשְׁרִין וְתַעֲבְדוּן יַתְּהוּן

לקט בהיר

רש"י

טז ג' תיקונים עשה רבינו במאמרו זה, א' הוסיף תיבת
אם החסר, שהלא תנאי הוא זה ואינו אומר עמידות שאתם
חשמרו ובשכר זה ישמור ה', ב' אמר המצות במקום שהכתוב אומר המשפטים, כי הכוונה כאן על כל המורה והמצות
הנקראים משפטי ה', לא כמו במקום מקומות (שהענין מוכיח) שהכוונה על דיני ממנות וענייני ב"ד, ג' הוסיף תיבת עקב
מפשוטו ומפרשו מלשון עקב ורגל שהוא סוף חכונת האדם, ובשאר מקומות לא פירש כלום, ופשוט הוא שפירושו בעבור,
כגון (ברא' כ"ו ה') עקב אשר שמע אברהם בקולי, והכרחו לזה, שאל"כ חסר תיבת "אשר", והאונקלוס שפירשו בלשון
בעבור שאמר חלף אה"י שהוסיף אות הדל"ת דתקבלון שפירושו אשר תקבלון (רא"ם), עוד יש הכרת, כי שם בהכרת לומר
"עקב" אשר שמע אברהם או שאר לשון של בעבור ולא סגי בללו הכי, משא"כ כאן היה די לומר והיה אם תשמעון וגו'
(מ"ה), ועיין עוד מזה באות הסמוך, וקלות אין פירושו שבאמת הם קלות, כי מי יודע ערכן של מצות, אלא פירושו שישים
מצות שהם חמורות בעיני בני אדם ונושאים אותם על ראשם ועל לבם, וישנם שהם קלות בעיניהם ומניחים אותם לבסוף
ונושאים אותם ברגליהם על עקבם ודשים עליהם, והגם שגם לידם דוחים אותם מפני מצות הגדולות אשר לא ראוי לעשות
כן, וכן אמר מלכינו דוד (תה' מ"ט ו') אין אני ירא מן עצירות חמורות אלא עון עקבי יסובני עונות אשר אני מזלזל בהם
לדושם בעקב רגלי הם המסבכים אותי (מצודת), ולפי דרכינו יהיה פי' הכתוב והיה אם עקב תשמעון את המשפטים
שחלמנו ותשמעו ותקבלו את המצות בשלימות בלי חסרון מראשם עד עקבם (רא"ם), או יהיה פי' את המשפטים עם
המשפטים (דע"י), ולא יקשה לך מלקמן (ט' כ') עקב לא תשמעון שחסר תיבת אשר ורבינו לא אמר מידי, כי אם כבר
אמרה כאן למה לאומרה עוד הפעם, ואה"י יהיה פירושו שיצא עליהם הפורענות אם לא תשמעו בשלימות בקול ה'

אור החיים

יב. וְהָיָה עֲקֵב תִּשְׁמְעוּן וגו'. לריך לדעת אומרו
והיה מה יהיה, אם השמירה" שבה
אומר בסמוך, לא היה לריך לומר אלא עקב
תשמעון ושמר, ומה לריך בתיבת והיה, עוד לריך
לדעת אומרו עקב ולא אמר אם תשמעון כדרך
אומרו (ויקרא כ"ו ג') אם בחקתי, ורבותינו ז"ל
דרשו (תנחומא) אם. מצות שהאדם דש בעקביו
תשמעון, וזה דרך דרש, ויהבאר על דרך אומרים ז"ל
(צ"ר פ' מ"ב) אין והיה אלא שמחה, והנה אדון
הנביאים בא בנועם דבריו להעיר במוסר נעים כי
אין לאדם לשמוח אלא כשישמור לעשות כל אשר אוב
ה' לעשות אז ישמח לבו ויגל כבודו, אבל כל עוד
שיחוש שחסר אחת מכל מצות ה' בין מצות לא
חטטה בין מצות עשה עליו אמר שלמה (קהלת ב')
ולשמחה מה זה עושה, והוא אומרו והיה שמחה

היה לך עקב תשמעון פירוש עקב הוא סוף
ותכליתו, כדרך שמלינו שיחממו חז"ל כלשון זה
בלשון המשנה (סוטה מ"ט): בעקבות משיחא וכו'
כי בגמר זמן ביאתו יקרא עקבות, כמו כן אמר
עקב תשמעון את המשפטים ושמרתם ועשייתם) אז
הוא זמן השמחה וכל שלא הגיע לזה אין לו מקום
לשמוח, וכמאמר חסידי ישראל (מוצת הלצות שער
הפרישות פ"ד) שהפירוש אצלו בלבו והלהו צפניו,
כי אין נכון לשמוח מי שהוא עתיד לעמוד בצושה
וכלימה לפני מלך הגדול ואין לריך לומר מי
שמחוייב ראשו למלך, וכפי זה שיעור עקב הוא סוף
שמועת כל המשפטים. עוד נחזון לומר שאין
שמחה לאיש אלא בסוף השמיעה, וכל עוד שלא
גמר אדם עבודתו) לא יאמן בלדקות מעשיו על
דרך אומרו (איוב ט"ו) הן בקדושו לא יאמין. עוד

אור בהיר

א) פי' חז"ל והיה זאת שימור ה' לך וגו'. ב) כמו העקב הוא סוף גוף האדם. ג) פי' אם גמר כל השמיעה והשמירה
והעשייה, כלומר למד וקיים כל המורה. ד) פי' כל עוד שהוא חי אינו יודע מה יולד יום.

וישר יי אלהה

שאלם דש בעקב
לך את הבר

והחסד, שלא את
כונת רבינו, שהל
פעמים, והיה כמו
כסות עזמו שהח
צוכות עשיית המו
המצות אז יקיים ה
לקבל שחרם, עוד
חברתה שאם תשמ
ולפון לך למחר לו
שלא בעבור שחשו

נתכוון ללריך ;
כי דברי תורה
עוד רמו על ד
ישרים משמחי
תהיה עקב ו
התורה תשמחי
(אבות פ"ד) מ
מצוה שהיא ה'
הזוכר (ח"ג ר
כשעתא דישרא
והיה חסם שמ
כל העולם בשו
בתיבת עקב).
בלד גדול בנ
בלימודים, וה
לנשמעים) לוו

ד) אין ר"ל שטעם
סמך מאמרו על ד
פשוט כפשוטו, שאי
עניו מאוד. ז)
הקודמים

וישמר יי אלהיך לך את קמא וית אתם ושמר יהוה אלהיך לך את

רש"י

לקט בהיר

שאלם דש בעקביו תשמעון (תנח"ך): ושמר ה' אלהיך (מ"ל): יז) רצונו לומר וא"ו זו אינו וא"ו המוסיק, שעד לך את הברית וגו'. ישמור לך"י) הבטחתו: מהפכת את העבר לעתיד, ואמר הבטחתו במקום צריח והחסד, שלא את הברית ישמור אלא מוכן הברית והוא הבטחה (רא"ם), או שקלר (סה"ז), ברם קשה לומר שזה יהיה כל כוונת רבינו, שהלא הכתובים מלאים מזה שהוא"ו מהפך ואינו נותן מקום להתעוררת, בפסוק זה עצמו ממלא עוד ג' פעמים, והיה כמו יהיה, ושמרתם כמו תשמרו, ועשיתם כמו תעשו, לזה אפשר לומר הכוונה, שלכאורה יוקשה דהכתוב נראה כסומר עצמו שהמחיל לומר עקב שמעשה כל המצות יהיו לך כל הברכות דלהלן ואח"כ אמר ושמר לך את הברית, א"כ אינו צרכו עשיית המצות אלא משבועת האבות, ועוד הלא צריח האבות הייתה עלי תנאי והיאך אמר שאת שמעו ותשמרו כל המצות אז יקיים הברית, עוד קשה הלא כל הברכות הללו הם שייכים צעוה"ו, ובפסוק שלפני זה אמר היום לעשותם אבל לא לקבל שכרם, עוד יש להקשות מה זה והאבך חוץ ובכרך, לזה הדגיש רבינו ישמור "לך" הבטחתו, כלומר תדא קושיא מתרלת חזרתה שאת תשמור כל מצותיו תהיה אמת זה שראוי לקיים ולשמור דוקא לך הבטחות האבות, אבל שכך אין הכי נמי שמור ופסוק לך למחר לעוה"ב (מ"ל), ובוה מלאנו טעם נכון להכרחו של רבינו שלא לפרש מיצח עקב כפשוטו שהוא "בעבור", שלא בעבור ששמור המצות יהיו לך כל אלה, אלא את תשמור אז יהיו לך כל אלה בכות אבות, ודו"ק כי נכון הוא

אור החיים

כתקב"ים יתגלו לו ויבין סתרי תורה. ואפשר שרמז באת הנו"ן שישיג הבין חמשים שערי צינה, ולדרך זה גזירת הכתוב הוא תשמעון"י) שאת ישיג מדריגת הענוה ישיג לשמוע דברי תורה, ואומרו ושמרתם וגו"י) פירוש שעל ידי השכלה בחורה ישיג לשמור ולעשות שהתורה מגנה ומללא מן החטא (סוטה כ"א) שהיא השמירה גם מציאה לידי קיום המצות שהוא המעשה:

ישמור וגו'. אומרו בתוספת וא"ו ולפי משמעות הכתוב הוא גזירת הדיבור) והיה לריך לומר ישמור ה' וגו', ולפי מה שפירשתי בפסוק שלפני זה לאחד מהדרכים שהגזירה היא עקב, ולאחד מהדרכים הגזירה היא תשמעון יבוא על נכון אומרו ושמר בתוספת וא"ו:

לך את הברית וגו'. קשה שמדבריו כאן משמע שאחר שישמעו וישמרו ויעשו כל המשפטים

נתכוון שלריך שילמוד התורה בשמחה ולא בעלצון כי דברי תורה אסורים לאבל"י (יור"ד סי' שפ"ד). עוד רמז על דרך אומרו (תהלים י"ט) פקודי ה' ישרים משמחי לב, והוא אומרו והיה השמחה תהיה עקב תשמעון, ופירוש עקב שכר עסק התורה תשמחה, והוא מה שרמז התנא באומרו (אבות פ"ד) מלוא גוררת מלוא וכו' ששכר מלוא מלוא שהיא השמחה, עוד רמז למה שאמרו בספר הזוהר (ח"ג רי"ג) וז"ל דלית חדותא קמי קב"ה כשעתא דישראל משחללי באורייתא, והוא אומרו והיה סתם שמחה כללית למלא עולם וכשהוא שמה כל העולם בשמחה וששון עקב תשמעון וגו', ורמז בחיצת עקב) מדת התורה שיהיה אדם הולך עקב צד גדול בענוה ושפלות ואז ישכיל לשמוע בלימודים, והוא אומרו תשמעון גם בכינוי (נשמעו"ם) לומר שבאמצעות שאלם משים עצמו

אור בהיר

ד) אין ר"ל טעם הלכה זו הוא שלא יבוא התורה ללמוד אותה בעלצון, ונהפוך הוא, אסור ללמוד כי פקודי ה' ישרים משמחי לב, אלא סמך מאמרו על דברי חז"ל דרך מליצה. ו) שלא אמר את תשמעון לדרך זה, וכן לדרך הקודם. ומ"ש עקב צד גדול, אין פירושו פשוט כפשוטו, שאין לך גסות רוח יותר מזה, אלא נקטו למשל על העניויות, לפי שהעושה אותו עושהו מתמת עניויות להראות לכל שהוא עניו מאוד. ז) פ"י לא אמר תשמעו, אלא צנו"ן, והוא כאילו אמר תשמעו אותי, ופירושו לשון הבנה. ח) לא כן בדרכים הקודמים שיש גזירה גם בחיצת עקב. ט) לפי זה אינו תנאי אלא גזירה ב'. י) פ"י הוא התחלת הגזירה.

יבוא
תהון
קלות
מלות
עקב
עבור
בלשון
לומר
וגו'
ישנס
בסוף
עשות
צחה
שטים
ז עס
כבר
ה'
סוף
ז זה
וכו'
אמר
אז
נקום
שער
פניו,
ישה
מי
סוף
שחין
שלא
על
עוד
ומירה

הַבְּרִית וְאֶת־הַחֶסֶד אֲשֶׁר נִשְׁבַּע
 לְאַבְרָהָם יְיָ וְאֶת־בְּרֵךְ וּבְרָכָה וְהִרְבֵּה
 וּבִרְךָ פְּרִי־בִטְנֶה וּפְרִי־אֲדָמָתֶךָ וְהִנְגָה
 וְתִירְשֶׁנָּה וַיְצַהֲרֶךָ שְׁנַר־אֶלְפִיד

חסדא די קיים לאברהם:
 יג וירחמנה ויברכה ויסגינה
 ויברך וקרא דמענה ואבא
 דארעה עבורה ותקרה ומשחה
 בקרי תוריה ועדרי ענה ער

רשי"י

לקט בדור

(לבוש): יח) אלפיך פירושו בהמה גסה שנקרא כן, כמו (מה' קמ"ד י"ד) אלופינו מסובלים, פירושו השורים שלנו חזקים ובריאים וסובלים משא רב, ויחברכו הצקר שילדו לרוב, והמליך הכתוב לקרוא לולדות "שגר" גם זו מן הצרכה שילדו

אור החיים

זכה יזכו לשמור להם הצטחתו, וממה שאמר
 צפרשה זו עממה (ט' ה') לא בלדקתך וגו' כי
 ברשעה וגו' ולמען הקים וגו' זה יגיד שהגם שאין
 להם לדקות בהכרח שיקיים ה' את השבועה וזה לך
 האוח כי לא בלדקתו בל וירש מה שירש, ואולי כי
 כיוסחם לארץ היתה בשביל שבועת האבות ותנאי
 הוא הדבר אם ישמרו ויעשו ישמור ה' המתנה
 לעולם ועד"י, והוא אומרו כאן ושמר ה"י, ואם
 לא ישמרו תהיה קיום השבועה בזמן המועט
 שנכנסו לארץ וישלחם לנפשם. עוד יתבאר על זה
 הדרך לפי שהצטחת הצרכה מנינו שאמר לו שני
 הצטחות, א' להויתאם ממלרים ויביאם אל ארץ
 כנען דכתיב (בראשית ע"ו י"ד) ואחרי כן ילאו
 צרכוש גדול ודור רביעי ישובו הנה, ב' לחת לו
 מנהר מלרים עד נהר פרת ועשרה אומות, והן
 עתה הגם שלא היו לדיקים כמלטרך כאומרו לא
 בלדקתך וגו' אף על פי כן קיים ה' לציהם הצטחה
 ראשונה שהויתאם ממלרים והביאם אל הארץ
 והנחילם שיעור המספיק, והלא חמלא שאפילו
 שיעור הצריך להם לא נחלו שהרי בני יוסף עומדים
 ולווחים שלא הספיקה נחלחם (יהושע י"ז), הרי
 שעדיין לא הגיעה לידם הצטחת מנהר מלרים עד

אור בדור

יא) אין הפירוש שאם לא ישמרו התורה לא יתן הממנה אלא לזמן מועט, שדבר זה סמך המחבר ז"ל לעיל ד' מ', אלא הפי' שלא יגרשם משם וישאר א"י הממנה בידם. וכן צ"י ראה לרשתה כל הימים (י"ב א'). יב) ולא אמר וקיים לך וגו', אבל להלן אמר לא בלדקתך וגו' אמה בל. יג) הצריח בשלימות לא רק חליו. יד) שלא רק ישמור לך צריח האבות אלא "לך" יהיה הצריח. טו) שאין צריך לשמור שהלא יתן לך צריח חדש.

ארעא די קיים קי
 קי: יד בריה תתי
 קא יהי בך
 ובקעיה: טו ויעז

ממעיה: ועשתרו
 (מה' כ"ב י"ג) מצר
 בעשחרות קרניס
 ועדרי ענה, ורבו
 שמש עשחרות
 ע (יד)

שינוי נוסחאות - הקדושים יז
 שארעאי שמו, ועשמו
 האונקלוס הגם שלא
 ענינו, שיותר יש לזרן
 יורה דרכו שאין רלון
 עדרי לאן עשחרות
 בעליהן, אלא אמר
 העשחרות נקרא ע"
 אינו אומר בשום פע
 נאה וארוך וחלג הן
 כמעט במס ונומנים
 ואינו נותן נקרא עק
 אלו, משום דקשה ל

הצטחות ה' וא
 ושמורים לעולם
 שהלא הצרכה
 ישראל ישמרו ה
 אבות וארצב
 עמדו על הר
 ובמלות" מה
 התורה, ומענה

טז) כלומר אין ה
 ועשה. יח) נ
 משא"כ אם י

ונהג זה עד
ז מדה ציונית
מדעה ציונית
ים ציונים אלו
וצים והישרים
וא רחום וכו'
ס עוצים וחייב
שם הרב לחם
הקשות בצדו
צענוה אסור
צ שנקרה חכם
כו, וצודאי יש
ו על הרמז"ס.

ר זה צמאה
ט"ע"ד) וכעת
כעין דבר זה
התנהג בהן בין
ה ירצה לקיים
יחי' כל מעשיו
בהזדמן לו דבר
זלה יסור מדבר
אם יעשה דבר
ח ותועלת עלמו
ל חלקי הסוחר,
זו או לא יעשה

בריה נא הי' גם

היא וכי הוא רק
ז, הלא כל אחד
תפלה, אמנם על
שמחה בכל היום
יתו לעשות יחוד
לבו.

דבר (זכו אז) [זה, ואז] צהסר הנאות עלמו
ישכיל, ושמור כלל זה כי הוא גדול מאוד רב
התועלת בכל לרכי שמים וגם בצרכיו.

וזה שאמר (סז) שלמה צחכמתו (משלי ד)
פלא מעגל רגליך וכל דרכיך יכונו, ראונו
לומר שיהי' צמשקל הנזכר לעיל לסלק הנאות
מכל דבר שיעשה רק לשם שמים, גם דרכי"ך
שלך יכונו ולא תבוא תקלה, והצן כי רגליך
הוא לשון (בראשית ל) ויצרך ה' אותך לרגלי,
שהוא לסלק הנאות ועובת עלמו, וזה יהי'
צמאזי דק ואתי שפיר.

7 ← ואחר הצעה זו חצין כי גם צענוה לריך
לפעמים מדה ציונית והוא לורך גבוה
מאוד, כמו ששומעתי ממורי שרוב ענותותו
של האדם גורם שנתחזק מעבודת השם
יתצרך, שמאז שפלותו אינו מאמין כי האדם
גורם על ידי חפלתו ותורתו שפע אל כל
העולמות, וגם המלאכים ניזונים על ידי תורתו
ותפלתו, שאלו הי' מאמין זה כמה הי' עובד
ה' צשמחה וציראה מרוב כל, והי' חזר בכל
אות ותועבה ומלה לאומרה כדקה יאות, וגם
לחה לצ אל מה שאמר (שלמה) [דוד המלך]
ע"ה (תהלים סח) אם תשכחון צין שפתים,
שהקדוש צרוך הוא שומר ושוקד על שפתי

האדם לנושקה כשהוא אומרה צתורה ותפלה
צדחילו ורחימו, ואם ישים אליו לבו צודאי מי
זה האיך אשר לא יאחזנו רתח וציע שהמלך
גדול ונורה שומר ושוקד על שפתיים של אדם
נצבה חזל אישים וכיוצא בזה.

והוא (סח) מעין מה שאמרו חז"ל (גיטין נו),
ענותותו של רבי זכרי' גרם חורבן
וכו', כך האדם ראוי לשום לב ולומר כי הוא
(בראשית כח) סולם מוצב ארצה וראשו מגיע
השמימה, וכל תנועותיו ודבורו וכלוכו ועסקיו
עושה רושם למעלה למעלה, צודאי יזכר בכל
דרכיו ועסקיו שיהי' לשם שמים, מה שאין כן
צמוש האדם מה אני ספון לפגום או לחקן
למעלה ולמטה שיהי' נרשם כל עסקי למעלה,
וצזה הולך צשרירות לבו ויאמר אך שלום יהי'
לי, וצאמת זה אינו כי האדם על ידי מעשיו
העוצים הוא דבוק צו יתצרך ממש, וכמו
שכתוב והלכת בצרכיו, ועל ידי שהוא רחום
למעט נתעורר מדה זו של רחום למעלה בכל
העולמות. L

וכמו שכתבתי (ואתחנן ע' ל"י) (סע) (אבות פ"ב)
דע מה למעלה ממך, ראונו לומר ממך
תדע איזה מדה שנתעורר צך שצך הוא
למעלה.

נועם לתולדות

לעשות עלילה על הכלל ישראל ורצו להורגו,
ורבי זכרי' מחמת ענותנותו לא הניח שיהרגו
אותו, וזה גרם החורבן, הרי שאין לאדם
תמיד להיות עניו.

(סט) דע מה למעלה "ממך", ממך
וממדה שנתעורר בך תדע איזה מדה
שולטת למעלה, אם חסד או דינים הם
ושלך.

(סז) פלא מעגל רגליך, הכוונה שיהי'
בפלא ומשקל המעגל ודרך של רגליך וטובת
עצמך שלא תחשוב בהנאת עצמך רק לחשוב
על הענין באיזה אופן הוא הנכון, ואז כל
דרכיך יכונו, היינו אפילו דרכיך וצרכי עצמך
יכונו ויהיו כראוי ולתועלת שלך, שלא תבא
לידי תקלה ומכשול.

(סח) בר קמצא הטיל מום בקדשים כדי

חובלי יעקב יוסף בבן צבי
חובלי
מ. עמית ווייס
הוצאת זכרון

עֲמַלְק לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־שָׁם לֹא בִדְרֹךְ
 בַּעֲלֹתוֹ מִמִּצְרַיִם: ג עֵתָהּ לְךָ וְהַבִּיתָהּ
 אֶת־עֲמַלְק וְהַחֲרַמְתָּם אֶת־כָּל־
 אֲשֶׁר־לוֹ וְלֹא תַחֲמֹל עָלָיו וְהַמַּתָּהּ
 מֵאִישׁ עַד־אִשָּׁה מֵעַלְל וְעַד־יוֹנֵק
 מִשׁוֹר וְעַד־שָׂה מִגִּמְלָה וְעַד־חֲמֹר: ס
 74 ד וַיִּשְׁמַע שְׂאוּל אֶת־הָעָם וַיִּפְקְדֵם
 בַּטְּלָאִים מֵאֲתָיִם אֶלְף רִגְלֵי וַעֲשֵׂרֶת

יֵת דְּעֵבֶד עֲמַלְק
 לְיִשְׂרָאֵל דְּכַמֵּן לִיה
 בְּאֹרְחָא בְּמִסְקִינָה
 מִמִּצְרַיִם: ג וַיִּכְעַן אֲזוּל
 וְתַמְחֵי יֵת דְּבֵית עֲמַלְק
 וְתַגְמַר יֵת כָּל דֵּי לְהוֹן
 וְלֹא תַחֲמוֹס עֲלֵיהוֹן
 וְתַקְמוֹל מִגְבַּר עַד
 אֶתְתָא מִעוּלִים וְעַד
 יוֹנֵק מְתוּר וְעַד אִמְר
 מִגִּמְלָה וְעַד חֲמָר:
 ד וַיִּכְנַשׁ שְׂאוּל יֵת עֲמָא

וּמְצִינֵן בְּאִמְרֵי פִסְתֵי
 מֵאֲתָן אֶלְפִין גְּבַר
 רִגְלָאֵי וְעִסְרָא אֶלְפִין
 אֲנָשׁ יְהוּדָה: ה וְאִךְ
 שְׂאוּל עַד קָרְתָא דְּבֵי
 עֲמַלְק וְנִקְוִים מִשְׁרֵית
 בְּנַחֲלָא: ו וְאִמְר שְׂא
 לְשִׁלְמָאָה אֲזוּל זוּר א

(כראשית לב יג): (ה) ויו
 ולכונתו אמרו (יומא כג):
 את עלמנו, ומה בשביל
 ערוף עגלה בנחל, בשביל
 שכן, אם אדם חטא בזהמו

מצודה
 (ה) וירב, מלשון מריבה ומ
 הקיני מבני חובב חותן משו

והחסד הוא מה שיעץ לה

יחיד, ובדברי רבותינו ז"ל
 בטלאים לא מן הפסחים,
 כל אנשי החיל טלאים מ
 אחד, ואחר כך צוה למנו
 הפסוק, ואמרו אסור למנו
 מצוה, שנאמר ויפקדם בטי
 המונה את ישראל עובר
 אשר לא ימד ולא יספר
 ישראל לצורך לא חסרו,
 דוד נראה כי אפילו מנה
 שמנה אותם שלא לצורך
 לא לקח יואב מכל אחד
 ההוא ולא יהיה בהם
 לצורך, צריך שימנה אותו
 שמנה אותם בטלאים.
 שפקדם בבוק שפירושו ב
 פוק יא): (ה) וירב בנחל.

(ה) וירב בנחל. אמר רבי
 שאמר לו הקדוש ברוך
 עמלק, אמר: ומה נפש או
 ערופה, כל הנפשות הללו עי

רש"י

(ג) משור ועד שיה. שהיו בעלי כשפים ומטנין
 עמנן ודומיני לכהמה: (ד) וישמע שאול. לשון
 הכרזה, כמו ויעק שאול (לעיל יד ט): ויפקדם

מצודת דוד

אשר שם לו. כפל הדבר במלות שונות לתוספות
 ביאור: (ג) עתה וגו'. רוצה לומר מאז הכיתם ולא
 החרמתם, עתה לך והחרמתם מכל ומכל:
 ויפקדם. ענין מנין ומספר: בטלאים. שם מקום. כמו זיף וטלם ובעלות (יהושע טו כד), ורבותינו ז"ל אמרו (יומא כג):
 בטלאים ממש, לפי שאסור למנות את ישראל לגלגולת ומנאם בטלאים, וכל אחד לקח טלה מעדר שאול והחזירו
 למקום מיוחד ומנו הטלאים וירעו מספר בני ישראל: רגלי. הולכי רגל לא רוכבים:

רד"ק

שם לו. מארכים וחיליות בדרך. ויונתן תרגם דכמן
 ליה באורחא: (ג) והחרמתם. כמו ואת כל הנשמה
 החרים (יהושע י מ), לשון כלייה והשתתה, וכן
 תרגם יונתן ותגמר. ואדוני אבי ז"ל פירש לשון
 חרם וקללה, כלומר בתחילה החרימו שלא יהנה
 אדם מהם, ואחר כך והמתה: ולא תחמוץ. לפי
 שסופם לחמוץ כמו שאמר (לקמן פסוק ט) ויחמול
 שאול והעם, הזהירו ולא תחמול עליו, שלא יהיה
 לו פתחון פה: ועד חמור. כי אם יחיו מהם שור
 או חמור יאמרו זה היה משלל עמלק, והרי לא
 נמחה זכר עמלק, והכתוב אומר (דברים כה יט)
 נמחה את זכר עמלק: (ד) וישמע. כמו ויאסף

מדרשי חז"ל

(ד) ויפקדם בטלאים. אמר רבי יצחק: אסור למנות את
 ישראל אפילו לדבר מצוה, דכתיב וישמע שאול את
 העם ויפקדם בטלאים. [ועיין רש"י]. (יומא כג):

ויפקדם בטלאים. אמר שמואל: כיון שנתמנה אדם
 פרנס על הציבור מתעשר, בתחילה כתוב ויפקדם בבוק,
 ולא כתוב ויפקדם בטלאים. (יומא כג):

תרגום יונתן

שמואל א טו

ומנינו באמרי פסחיא ומנינו באמרי פסחיא
 מאתן אלפין נכרא מאתן אלפין נכרא
 רגלאי ועסרא אלפין ית רגלאי ועסרא אלפין ית
 אנש יהודה: ה ואתא אנש יהודה: ה ואתא
 שאול עד קרתא דבית שאול עד קרתא דבית
 עמלק וטקיס משרייתיה עמלק וטקיס משרייתיה
 בנחלא: ו ואמר שאול בנחלא: ו ואמר שאול

לשלמאה אזיל וזר אתפרש מגו עמלקאה דלמא אשיצינד עמיה ואת עבדת טיבו

רש"י

(נלמא לנ יג): (ה) וירב בנחל. וילחם נחל. ורכבותיו אמרו (יומא כג): על עסקי נחל, רב ודן את עצמו, ומה בשביל נפש אחת אמרה תורה ערוף עגלה נחל, בשביל כל הנפשות האלו לא כל שכן, אם אדם טעם זהמה מה טעמה: (ו) א"ל

מצודת דוד

(ו) לכו סרו. הפרדו מעם עמלק, כי פן אוסיפך עמו בעת אחריתם היות בעת כזאת אי אפשר להבחין ולהזהר: עשיתה חסד. על יתרו יאמר, לכול ישראל להקל עליהם מלעמוד על משה מבוקר

מצודת ציון

(ה) וירב. מלשון מריבה ומלחמה: (ו) הקיני. משפחת הקיני מבני חובב חותן משה: אוסיפך. ענין כליון: והחסד הוא מה שיעץ להעמיד שופטים שהיה טובה

רד"ק

מבנין הפעיל, או מן הדגוש ומשפטו ויארב והוא הנכון, מפני קמצות היו"ד. ויש לפרשו ענין ריב ומצה, כלומר יצא עמלק עליהם ונלחם אתם בנחל. ויונתן תרגם וטקיס משרייתיה ואגח קרבא בנחלא. ובדברי רבותינו ז"ל לשון דין הוא, רב ודן שאול בעצמו על עסקי נחל, כלומר עגלה הערופה בנחל, אמר, ומה בשביל נפש אחת אמרה תורה (דברים כא א) ערוף עגלה, כל הנפשות הללו לא כל שכן, יצאתה בת קול ואמרה לו, שאול אל תהי צדיק הרבה יותר מכוראך: (ו) ויאמר שאול א"ל הקיני. ואף על פי שראינו בכיבוש הארץ כי הקיני עלו מעיר התמרים וישבו עם בני יהודה במדבר יהודה (שופטים א טו), הלכו להם כולם או מקצתם לשבת עם העמלקי, כי יושבי אהלים היו והיו נוסעים ממקום למקום כפי שהיה מזדמן להם: פן אוסיפך. שרשו אסף מבנין הפעיל, על דרך אובידה העיר (ירמיה מו ה) ענינו לשון כליון: ואתה עשית חסד.

מדרשי חז"ל

חטא, בהמה מה חטאה. ואם גדולים חטאו, קטנים מה חטאו. יצאה בת קול ואמרה לו אל תהי צדיק הרבה. [ועיין רש"י]. (יומא כג:). (ו) ויאמר שאול א"ל הקיני וגו'. פתח רבי נחמיה

(ה) וירב בנחל. אמר רבי מני: על עסקי נחל, בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא לשאול לך והכית את עמלק, אמר: ומה נפש אחת אמרה תורה הבא עגלה ערופה, כל הנפשות הללו על אחת כמה וכמה. ואם אדם

דעבד עמלק אל דכמן ליה זא במסקיה ים: ג וכען אזיל ית דבית עמלק ית פל די להון תחום עליהון ל מגבר עד מעולים ועד מתור ועד אמר ועד חמר: ז שאול ית עמא

זו שיקח טלה מלאנו הטלאים, לפי שאסור ים לא יספר מרוב

ז: מעורף. הוא הרך ה ס. והוא גדול מן הבאה בשמיעת קול רבים (ירמיה נ טט): יו ז"ל אמרו (יומא כג): מעדר שאול והחזירו ים:

יונתן וכנש, כלומר לכת למלחמה. או שמיע, וכן במשנה יעים על השקלים, מקום, ואף על פי זנהג, הנה כמוהו יטים (במדבר כה א). י טלאים (ישעיה מ ואם כדבר יונתן היה, ובנוב שהיה פסחיהם, ועל ידי ז היה קרב בבמת

כיון שנתמנה אדם כתוב ויפקדם בבוק, (יומא כב:).

להתפלל המה יפלו כמו השמרים הנופלים למטה ואתה תעלה למעלה ותעמוד ותתפלל לה' והוא יענה אותך והמשכיל יבין.

7 עוד ירמוז על דרך ששמעתי שבכל המדות אפילו שאינם טובים יכול לעבוד בהם הקב"ה כמו (סוטה ט:.) בעיקבתא דמשיחא חוצפא יסגא וזו מדה לא טובה ואיתא (סנהדרין קה.) חוצפא אפילו כלפי שמיא מהני כי כשמחזיק עצמו ללא כלום אומר בלבו שאין תפלתו עושה כלום ולזה הוא טוב מידת עזות ויחזיק עצמו שתפלתו עושה רושם ויחזק עצמו בכל כחו להתפלל ולעבוד ה', וזה יש לומר שמרמו הפסוק והיה עקב תשמעון לשון אסיפה כנ"ל והיינו שתאספו ותיחדו כל המדריגות תחתונות שהם בחינת עקב וסוף, ושמר לך ה' את הברית ואת החסד כי ברית היינו מידת יסוד והיא מדריגה תחתונה והולך עד המוח ומן המוח הוא חוזר וממשיך חסדים כידוע והיא מדה כנגד מדה כמו שהוא היה מעלה מדריגה תחתונה ומיחד אותה כנ"ל כמו כן ישמור לך השם מידת היסוד שממשיך חסדים כנ"ל והמשכיל יבין.

עוד ירמוז והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם אותם ושמר ה' אלקיך לך את הברית ואת החסד וגו'. ולבאר זה נקדים לבאר הגמרא (ברכות י.) על פסוק (מלכים ב' ה. ט) איש קדוש עובר עלינו תמיד וגו' שלא ראתה זבוב על שלחנו וקרי על סדינו עיין שם וצריך להבין זה איך ניכר בזה ענין קדושה ואיך הכירה בדברים אלו שהוא איש קדוש, אך ראיתי בכתבי הרב החסיד מוהר"ר יעקב יוסף הכהן בשם אא"ז על פסוק (דברים כא, כב) וכי יהיה באיש חטא משפט מות והומת ותלית אותו על עץ לא תלין נבלתו על העץ כי קבור תקברנו כיום ההוא והקשה הא חטא הוא שוגג ואיך הוא משפט מות שזה שייך למזיד, וביאר ז"ל כי בחטא של הוצאת זרע לבטלה אף על פי שהוא שוגג הוא משפט מות כי בפעם ראשון מסלק הסטרא אחרא ממנו הנפש שלו ובפעם שני הרוח ובפעם שלישי הנשמה שמסבבת אותו לקליפות שלא יקבל מוסר הגורם למיתה רחמנא ליצלן, וזה שאמר הכתוב כי יהיה באיש חטא היינו שוגג כזה שיהיה משפט מות אף שהוא שוגג והיינו

הקורא אותו ומפסיקו צריך גם כן למלך אך אינו יכול לגשת לפני המלך בלבוש שק בכך מבקש ממנו הואיל ועת היא לדבר לפני המלך שיזכור אותו להסיר שקו מעליו ולהלבישו בגדים טובים ונאים שיוכל לבא לפני המלך גם כן או סיבת הקורא אותו היא לבחינה אחרת שזהו רצון המלך שרוצה לנסותו כמשל בן המלך עם הזונה המבואר בזוהר הקדוש (פרשת תירומה קסג.) ודא ודא אחת היא כי אותו הקורא עושה גם כן מצות המלך וזהו הוא המאמין באמונה שלימה שיש מלך בעולם ומנהיגו ומבלעדו לא ירים איש את ידו ואת רגלו והכל צריכין לירא מפניו אבל מי שאינו מאמין זה באמונה שלימה בוראי הקורא ומבדילו מן המלך ומפסיקו מלדבר עמו ודי למבין כי אי אפשר עוד להאריך כי לא יספיק כל הידיעות להסביר דבר אחד רק לחכם יספיק הקיצור ונבון יבין דבר לאשורו, וזהו (ברכות ל.) אפילו נחש כרוך על עקבו לא יפסיק אבל עקרב פוסק כי עקרב מבואר בחיקונים מאי עקרב עקר ביתא דשכינתא ח"י היינו שנפלו בחסרון אמונה וממילא בטלה ממנו היראה כנ"ל בודאי פוסק אבל נחש לא יפסיק כי אדרבה הוא מעלה משם השכינה כביכול אשר רגליה יורדות מות ועל ידי ההאמונה כנ"ל מעלה משם השכינה כביכול ברוך הוא וברוך שמו על ידי התפלה שמתעורר לבו בראותו עבד המלך אשר לבש לבוש שק חלילה ומכל שכן בני המלך ואינם יכולים לבא לפני מלכיהם ואביהם וזהו ידוע על ידי האור הבהיר אשר פתח אא"ז זללה"ה, וזה יש לפרש הרמוז כאן בפסוק והיה עקב תשמעון ומלת תשמעון לשון אסיפה וקיבוץ כמו (שמואל א' טו. ד) וישמע שאול את העם ותעלה עקב היינו העקביים יתקבצו ויתעלו שלא תהיה רגליה יורדות מות ח"י ותהיה לך אמונה אז ושמר ה' אלקיך לך את הברית כי ברית נקרא תפלה שפירושו חיבור והתקשרות כל העולמות בחינת ברית ופירוש ושמר לשון שמרים כמו (ישעיה ז. ד) השמר והשקט עיין שם והיינו מדה כנגד מדה כמו שאתה מעלה כל הבחינות הרגלים מן הקליפות כנ"ל על ידי האמונה תזכה על ידי זה לתפלת אמת שהשי"ת יצילך מכל הקליפות הסובבים אותך בתפלה שאינם מניחים אותך

חובל"ר חטב תייג אפרים 133

יוצא אור א"י הוצגה ת"ר

7

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בֹּא אֵלַי
פְּרַעְהָ בְּיָאֵנִי הַכְּבֹדְתִי אֶת־לְבָבוֹ וְאֶת־

א וַיֹּאמֶר יְיָ קְמֹשָׁה עוֹלָה קָוַת פְּרַעְהָ
אָרִי אָנָּה יִקְרִית יָת לְבָבָה וְיָת לְבָבָה

לקמ בהיר

רש"י

א) פי' חסר זאת מן הכתוב, כי מונח מעגמו, שאל"כ למה יבא, גם ראינו שמה וההכן המרו צו ופשוט שלא עשו מעגמן אם לא ננטוו, וא"ת לפי"ז מיותר בא אל פרעה ג"כ, שאם ראינו שבה ודאי שכן ננטווה, אין זו קושיא, שנהכרח לומר בא אל פרעה כדי לומר עליו כי אני הכבדתי (רא"ם), וצוה אחי שפיר נתינת טעם של כי אני וגו' בא והתרה צו, וא"ת הלא ג' פעמים החל פרעה שהצטיח והכזיר לצו, אל תחוש לזה, כי אני הוא שהכבדתי, וצרגע שאסלק ההכבדה ממנו יועיל ההתראה ושלא ישלח (ארה"ח):

אור החיים

א. וַיֹּאמֶר ה' אל משה. אמר לשון אמירה רכה, גם הזכיר שם הרחמים, לא לצד המשתלח אליו אלא לצד השליח שהזכיר בסמוך אל משה כי הם דברים שיסמח בהם לדיק כי חזה נקם, לזה אמר לשון אמירה והזכרה שם הרחמים כי הם דברים הסועדים את לבו. עוד לצד שלא היה ה' שולח המכה תיכף ומיד עד שהיה שולח להתרות צו קודם למר שצוה ה' (שמו"ר טו') ולמר ג' שצועות, וזה הוא ממדה החסד והרחמים, לזה אמר לשון אמירה וזכרון שם הרחמים. עוד יראה על דרך מה שפירשתי למעלה צפרשה וארא (ו' צ') כי אפילו מדת הרחמים הסכימה צשמחה" לעשות דין ולהנקם מאויב זה:
 ב. אני הכבדתי. פי' מעתה תשכיל לדעת כי אני הוא שהכבדתי את לצוי' כי מטבע אדם לו יהי' לצו קשה כחצון ירעד ויפחד בראותו מכת הכבד, וזה האיש עודנו ברשעו אין זה ממדה אדם אלא אלהים גזר עליו להקשותו. ולפי מה שפירשתי בפסוק (לעיל ט' ל"צ) והחטא והכוסמת וגו' כי אפילות וגו' כי ה' עשה פלאי פלאים זה היה סיבה להכביד לבו ידוויק גם כן על נכון כי אני הכבדתי

אור בהיר

א) וזה הוא האמירה רכה אלל שם הוי"ה, שהיתה אלה אמירה ושמה לעשות דין.
 ב) נתינת טעם זה, אדרבה בעבור שלנו כמד מה הועיל באתו, גם חזית אני מיותר, שחיבת הכבדתי בעגמו פירושו אני הכבדתי.
 ג) וכאילו אמר בא אל פרעה ותדע כי אני וגו'.
 ד) ויכול אתה לבא כי אני וגו'.
 ה) ולמה אם כן הביא המכות גם על עבדיו.
 ו) והגם שירף ה' חזוק לב פרעה, עבדיו יהיו מונעים אותו.

דעבדוהי פדי
פיניהון: ב וב
פרה ובר פרו

צו: שתי. שמי
שינוי נוסחאות. שומי
פירש בה רבינו ג
השי"ן הו"א שה
מאן ה' לחתי (ב)
(רא"ם), הצי בע
להבא, וצו ההווי
(ירמי' ל"א כ')

למען שיחי
דקדק
הטעם שהכבי
שנראה שיש ל
עוד אומרו ו
(שמו"ר י"צ)
כי הוא השלי
בישראל לקרי
להשכילם לרא
חוץ ממנו, ו
ועושה מלאכי
אור וחושך, ו
שאמר אליו כי
לומר למה יא
המערכות כי
הבריאה, אם
עליו מי ה' ב
הנפלאה ומה
אמר אליו ט
אוחות שאני
ישראל הבלהו

ז) והוא מיותר.

אונקלוס

שמות י בא

קלב

לב עבדיו למען שתי אתתי אלה
בקרבו: ב ולמען תספר באוני בנה ובך
בנה את אשר התעללתי במצרים

דעבדוהי בדיד לשואה אתי אלן
ביניהון: ב ובדיד דתשתעי קדם
בנה ובר בנה ית נסין די עבדית

רש"י

לקט בהיר

צו: שתי. שימתי* (ב) שאשית חני: (ג) התעללתי. (ד) רש"י מפרש קודם משמעות תיבת שתי שהוא מלשון שימה נתינה והנחה, והגם שכבר נזכר בתורה תיבה זו ולא פירש בה רבנו כלום, כגון כי שם לי זרע אחר (בראשית ד' כ"ד) או ולא שם לנו (ו' כ"ג), שאני הכל דכתיב שקי בחירי"ק השי"ן הו"א שהיא מגזירה אחרת (מהרש"ל), ואת"כ מפרש היו"ד של שתי שלא נטעה בו צא' מד' דרכים, הא' שאינו כמו מאן ה' למתי (בלק כ"ב י"ג) שפירושו למת אחי, אלא הוא כמו טוב חתי אחת לך (בראשית כ"ט י"ט) שפירושו מת אחי (רא"ם), הב' בעבור שתיבת שתי היא לשון הווה, כלומר שימה שלי, ואין בו לא לשון עבר ולא לשון עתיד, אמר, שפירושו על להצא, ובה ההווה במקום עתיד (ג"א), הג' לפעמים צא היו"ד לעשות את התיבה ללשון נקבה צווי, כגון שתי לך למסלה (ירמי' ל"א כ'), וכאן לא כן הוא אלא צא ליינו של אחי (ד"ד), והד' שאין היו"ד זאת כמו המשפילי לראות (מהלים קי"ג),

אור החיים

האמונה, כי בכל שבע מכות שעברו אין זהם הכחשה למשחוח להשמש או לירח, גם לאשר יטעה כי צורח הרוח אינו צורח העפר, והגם ששלט ה' על הארץ צמה יודע כי הוא צורח רוח הוא היוצר אדם ולר צורה, והולך ה' להראותם צמטשה הארצה כי עשה מלאכיו רוחות להביאם גם להחזירם, גם לשאת את המתים לכל יהנו מהם המצריים (שם י"ג) ובמכת חושך כי הוא יוצר המאורות ושלט בהם, גם ילירח החושך) וגזר עליו לשמש עבות למלרים (שם י"ד), ובמכת צבורות נודע כי הוא היוצר צורה בתוך צורה ומכיר טיפת הצבור גם באמצעות מכה זו אזה ה' מלאת (לקמן י"ג ב') קדש לי כל צבור, ויהיה זה לזכרון כי הוא יוצר מצטן לעבד לו, ולזה כשמלא רשע זה הקשה ה' לבו למען שתי אותותי אלה שאני לריך לעשות לאות ולמופת לטעם הנזכר יהיו בקרבן שתמלאנה אותן כוסות התרעלה גם כן לצד רשעו וחולת טעם זה לא היה ה' משדד המערכות בשצילו לצד:

אור בהיר
ב. ולמען תספר וגו'. לריך לדעת לאיזה ענין הולך לטעם זה ולא הספיק בטעם הראשון שה' חפץ להשים אותות אלה כמו שפירשתי

למען שתי אותותי אלה בקרבן. לריך לדעת למה דקדק לומר אותותי אלה שיראה שיעקר הטעם שהכניד לבו הוא לצד אותות אלה לשימם שנראה שיש לורך צמימת אותות אלה ולא זולתם, עוד אומרו בקרבן. ויתבאר ע"ד אומרים ז"ל (שמו"ר י"ב) כי מעשה מלרים מעיד על האלהות כי הוא השליט והוא האדון, והאדון לצד שחפץ בישראל לקרצם לעבדו ולדבקה בו היה חפץ להשכילם לראות ולהביט צעין הכחשה כל אמונה חוץ ממנו, ועדיין לא הראם כי הוא צורח רוח ועושה מלאכיו רוחות, גם לא הראם כי הוא צרא אור וחושך, ולזה אמר למען שתי וגו' פירוש לצד שאמר אליו כי אני הכבדתי את לבו יש מקום למשה לומר למה יאריך עוד הטורח ויטורך גם כן לשדד המערכות כי יש בכל מכה שינוי סדר מערכת הצריאה, אם להראותו את כוחו יתברך אשר אמר עליו מי ה' הלא הכה מכה הצד והראו ה' ידו הנפלאה ומה לורך להפך סדר הצריאה עוד, לזה אמר אליו טעם למען שתי אותותי אלה פירוש אותות שאני רוצה לעשות בעולמי"י כדי שיכירו ישראל האלהות עדיין נשארו מהם אלה להשלמת

(ז) והוא מיותר. (ח) ובה מדויק למה אמר אותותי, ולא אמר מכותי או מופתי. (ט) פירוש שלא תאמר שהחשך אינו צריאה

ומדברינו אלה נבין מאמר הכתוב ומושכ בני ישראל אשר ישבו במצרים שלושים שנה וארבע מאות שנה - פירוש, שהיו במצרים תחת שליטת הת"ל גבורות^{נ"ב}, ושליטתן התחיל להתנוצץ מיום שנגזר בין הבתרים כי גר יהיה זרעך, שאלמלא לא היה אז התגברות הדינין לא היה הגזירה; ויהי מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה [וגו'] יצאו כל צבאות ה' מארץ [מצרים], פירוש, [כ]שהיה קיצן של הת"ל גבורות ונתבטל כוחן^{נ"ג} - יצא ה'ידעת' מהגלות, דהיינו שנתייחד שמות הוי"ה עם שמות אהי"ה. וזהו כל צבאות ה', היינו השמות הקדושים.

ואגב זה נבין מאמר הכתוב כשלתו [כלה] גרש יגרש אתכם מזה (לפנ' יא, א), שתיבת 'כשלתו' אין לו פירוש, ועל פי דברינו יובן היטב, ששורש הדינין הוא הס"מ, והיה שר מצרים^{מ"ט}, והוא הסית את פרעה ונתן בלבבו להשתעבד בישראל^{נ"ח}, ואחר כך כשנתייחד הדעת וכלה כח הדינין ממילא כלה גם כח הס"מ. ואמרו בגמרא שס"מ הוא השטן^{נ"ז}, ותיבת השטן בגימטריא שס"ד (יומא כ.) כמנין כשלתו, וזהו כשלתו כלה, כלומר, כשיכלה כח השטן שמשלח בלב פרעה להרע לכם - גרש יגרש אתכם מזה^{נ"ז}.

בסוף עשה תשובה, ולאחרן וצעק קומו צו עוד יש לדקדק על מיותר, היה לו לומר ל גם קשה מה שאמר בניסים שראו בשבע לספר גודל מעלת הו גם הלשון וידעתם כי לו לומר כי ונראה בזה, כי צרי יתברך שמו להזכיר יו הגם שבמה שאנו מז מצוה גדולה לפי פנ המכוון בזה נראה, שה

ודברינו אלה נרמזים בפסוק בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו - ראשייתבות של כי אני הכבדתי עולה כ"ו, כמספר שם הוי"ה ברוך-הוא; וסופייתבות של אלי פרעה; כי אני הכבדתי את לבו עולה תע"א, כמנין עשר הווי"ת ועשר אהיו"ת עם הכולל. ופירושו, שפרעה לא האמין בשם הוי"ה, כנ"ל, ואמר הקדוש-ברוך-הוא למשה בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו, ובדברים אלו רמז לו שיודיע לפרעה משם הוי"ה שנרמז בפסוק זה^{נ"ז}, וגם שיתייחד שמות הוי"ה עם שמות אהי"ה, ועל ידי זה יתבטלו כוחות הת"ל גבורות אשר פרעה נאחז בהם ויוכלו לצאת ממצרים.

7 או יאמר בא אל פרעה כי אני הכבדתי וגו' (י, א). יש לדקדק בזה, שלכאורה משמע שמשא לא רצה לילך אל פרעה על שראה שפרעה מסרב לשלחם, שתיבת 'כי אני' משמעו נתינת טעם: בא אל פרעה, 'כי אני' הוא שהכבדתי את לבו ואינו מסרב מעצמו - ומה בכך, יהיה איך שיהיה, אינו רוצה לשלחם ולמה יבוא אליו. עוד קשה מה שהקשו המפרשים^{נ"ח} - אם נטל ממנו הבחירה למה נענש; ובמדרש (טמות רנא יג, ג) אם ללצים הוא יליץ (משלי ג, לד) שהקדוש-ברוך-הוא מתרה בו באדם פעמיים ושלש ואם אינו תווד בו הוא נועל את לבו מן התשובה - עדיין קשה, הלא

ש"השר של מצרים היה - ולקמן ברמזי פסח ו) "שכביכול שהשי"ת הוא דרך זה יתבאר כאן. [ומן בעת הטיפנו"]. וכך כתב

הראב"ד שם, וכן בשמונה מפרשים. [גנ] כן איתא עוד בזה"ק פרשת ויקהל דישתמודעון ליה" נכדי שני (פרק א). וכן כתב רבינו לע שכינתו בתחתונים, להיות העולמות, ויתחזק האמונה בתחלת ביאורו). [סא] ול איך-סוף ברוך-הוא מתנוצץ הנ"ל כתב: "אין שום דבר רק שהוא בעולם מסובב ב בראשית (ד"ה וירא אלהים): כי בלעדי זה לא היה להם והפסוק זמלכותו בכל משי "מעולם לעולם עד תהומות אפס בלתיך עיי"ש בהערה ק יש להם קיום". וכך כתב הו כולו". [עוד כתב רבינו בפו לא היה קיום לאותו דבר" באורח-לחיים [להרה"ק רב

ביאורים

עליונה היא בחינת יחודא עלילאה של חכמה וכינה, שהוא יחוד הוי"ה ואהי"ה (עיין בפרי עץ חיים שער חג הסוכות פרק ד דף קמו טור א). מט) והיה שר מצרים - היינו הס"מ. ולקמן (בד"ה ויאמר ה'... עוד) כתב רבינו,

הערות והשוואות

(דף נו ע"א). [גב] העולים בגימטריא ה' פעמים אלהי"ם, כדברי רבינו לעיל. וכעין דרך זה ביאר פסוק זה בליקוטי-תורה בפרשתנו (דף נח סוף ע"א), עיי"ש. [גג] ועל דרך זה ביאר רבינו פסוק זה גם לקמן בפרשת בשלח (ד"ה ויסר), עיי"ש. [גד] ובדגל-מתנה-אפרים בפרשתנו (הני"ל בהערה מב) כתב, כי "אחר שבאו עליו המכות שהיה שידוד המערכות, התחיל להאמין בזה השם; והוא שאמר (להלן י, כד) לכו עבדו את ה' אלהיכם, והזכיר גם שם הוי"ה ברוך-הוא והודה במקצת והאמין שיש הוי"ה ברוך-הוא בעולם...". ומוכת זה בזה"ק פרשת בשלח (הני"ל בהערה מב) במה דאיתא שם שבתחילה אמר פרעה מי ה', שלא האמין בשם הוי"ה ברוך-הוא, "ולבתיך אמר ה' הצדיק (לעיל ט, כז)". וגם רבינו כתב לקמן (בסוף ד"ה ויושב) שלאחר מכת בכורות "הודה בעל כרחו". [גה] עיין בזה"ק פרשת שמות (דף יז ע"א וע"ב), וכן במגלה-עמוקות בפרשתנו (ד"ה כי אני הכבדתי). [גו] עיין במסכת בבא-בתרא (דף טז ע"א) ובתיקוני זוהר תיקון כא (דף ס ע"א) ובזה"ק בפרשתנו (דף מב ע"א) ובזה"ק חדש תיקונים (דף קיא טור ג). וראה גם בפרקי דרבי אליעזר (פרק יג). [גז] כעין זה ביאר רבינו לקמן (בד"ה ויאמר ה' אל משה עוד), עיי"ש. [גח] ראה ברמב"ם הלכות תשובה (פרק ו הלכות ג, ה) ובהשגות

בסוף עשה תשובה, שהלך בעצמו למשה ולאחרן וצעק קומו צאו וגו' (להלן י, לא ונרש"י). עוד יש לדקדק על תיבת 'אלה' שלכאורה מיותר, היה לו לומר למען שיחי אותותי בקרבן. גם קשה מה שאמר למען תספר וגו', הלא בניסים שראו בשבע מכות הראשונים היה די לספר גודל מעלת הניסים של יציאת מצרים. גם הלשון וידעתם כי אני ה' אינו מדוקדק, היה לו לומר וידעתם את ה'.

ונראה בזה, כי צריך להבין מה שציוה לנו יתברך-שמו להזכיר יציאת מצרים בכל יום (ט), הגם שבמה שאנו מזכירים גודל הנס גם כן מצוה גדולה לפי פשוטו, אך להבין תכלית המכוון בזה נראה, שהקדוש-ברוך-הוא ברא כל

העולמות והיה עיקר רצונו יתברך כדי שידעו כולם שהוא יתברך מהווה כל הוויות (ג) והוא שופע חיות בכלם (סא), ואם חלילה יסתלק חיותו מהם אף רגע אחד יהיו אפס ותוהו; וזהו ומלכותו כפול משלה (סב) (מהלס קג, יט); וזהו עיקר עבודת ה' - ששיגי אדם שכל הדברים וכל הברואים וכל ההוויות אינם קיימים אלא בחיותו יתברך ואי אפשר לעשות שום תנועה קלה בלתי רצונו יתברך-שמו, ואפילו התורה והמצוות שאדם עושה אין להחזיק טובה לעצמו כלל, כי האדם אינו עושה שום דבר, רק השם יתברך בעצמו (סג), כמו ששמעתי מצדיקים פירוש על פסוק כי טוב זמרה אלהינו (מהלס קמו, ב) - שהשי"ת מזמר בעצמו (ד), לפי

ביאורים

ש"השר של מצרים היה 'אז' הס"מ עצמו". וראה מה שהבאנו שם (באות עט). ג) שהשי"ת מזמר בעצמו - ולקמן ברמזי פסח (ד"ה מצה זו) מביא רבינו פירוש זה בשם "הרה"ק רבינו אלימלך זצוק"ל" ובוה"ל: "שכביכול שהשי"ת הוא המזמר, שאלמלא הקב"ה עוזרו לא היה האדם יכול לומר אפילו דיבור אחד". ועל דרך זה יתבאר כאן. נמן הענין להוסיף כאן לשון הנועם-אלימלך בתפילתו שקודם התפילה: "ותהא עם פיננו בעת הטיפנו". וכך כתב בזרע-קודש פרשת ויגש (בדיבור הראשון), בבארו הא דאמרו חז"ל (מסכת ברכות דף

הערות והשוואות

הראב"ד שם, וכן בשמונה פרקים להרמב"ם (פרק ח), ובפירושו הרמב"ן והאבן-עזרא בפרשת וארא (לעיל ז, ג) ובעוד מפרשים. [נט] כן איתא במסכת ברכות (דף יב ע"ב) וכן פסק הרמב"ם בהלכות קריאת שמע (פרק א הלכה ג). וראה עוד בזה"ק פרשת ויקהל (דף רב ע"ב). [ס] בזה"ק בפרשתנו (דף מב ע"ב) איתא, שתכלית בריאת העולם - "כגין דישתמודעון ליה" (כדי שיכירו אותו). ועיין גם בעץ חיים שער א (ענף א דף יא טור א וענף ב דף יא טור ב) ושער הכללים (פרק א). וכן כתב רבינו לעיל בפרשת מקץ (בדיבור הראשון) "שהשי"ת ברא כל העולמות והשתלשלותם בכדי שיתגלה שכינתו בתחתונים, להיות כל הברואים ובאי עולם מכירין שבח רוב גדלו ואלהותו יתברך-שמו והוא לבדו מנהיג כל העולמות, ויתחזק האמונה שהוא לבדו ואין עוד בלתו". ועיין גם בדברי רבינו לקמן בפרשת שקלים (בדיבור הראשון, בתחילת ביאורו). [סא] ולשון רבינו לעיל בפרשת בראשית (ד"ה ויאמר אלהים תדשא): "אין שום נברא בעולם שאין אור אין-סוף ברוך-הוא מתנוצץ בו, אפילו בדוממים ועשבים". ועיין עוד בהערה הבאה. ובפרשת לך לך (ד"ה עוד בפסוק הנ"ל) כתב: "אין שום דבר הן בפנימיות העולמות והן בחיצוניותם שלא יהיה בהם ניצוץ הקדוש מאין-סוף ברוך-הוא, רק שהוא בהעלם מסובך בקליפות כדי שתהיה הבחירה חפשיית ויהיה שכר ועונש". [סב] וכך כתב רבינו לעיל בפרשת בראשית (ד"ה וירא אלהים): "אין שום דבר נמצא אף בעולם העשייה ועולם הגשמי אשר אין מתנוצץ בו אור קדושתו, כי בלעדי זה לא היה להם שום קיום". והוסיף, כי "לזה מרמו הכתוב 'מלכותך מלכות כל עולמים' (תהלים קמה, יג) והפסוק 'מלכותו בכל משלה' (שם קג, יט)". וגם בפרשת ויצא (ד"ה והמצפה) כתב כן, וכה דבריו: העולמות השתלשלו "מעולם לעולם עד תהומות הארץ, ועצם אלהותו שוכן בתוכם, כי בלעדו לא היה שום קיום לעולם, כמו שאמר הכתוב אפס בלתך (עיי"ש בהערה קב), שבלעדו לא היה קיום לשום נברא, רק מחמת אור אלהותו השוכן בהנבראים על ידי זה יש להם קיום". וכך כתב הרמב"ם במורה-נבוכים חלק א (פרק סט): "אילו היה אפשר העדר הבורא - היה נעדר המציאות כולו". [עוד כתב רבינו בפרשת מקץ (ד"ה ועתה), ש"הרוחניות קדושה שבכל דבר הוא חיות של אותו דבר, ובלתי זאת לא היה קיום לאותו דבר". וראה דברי התניא המובאים בזה שם (בהערה יט; ועיין גם במצויין שם)]. [סג] וכך כתב באורח-לחיים [להרה"ק רבי אברהם חיים מולאטשוב זי"ע] פרשת האזינו (ד"ה וזכר ימות עולם) בשם המגיד ממעזריטש

כלה
תיבת
יובן
; שר
לבבו
זיחד
ז כח
טן נט,
כמנין
זיכלה
כס -

; וגו'
נאורה
ה על
; אני'
; אני'
צמו -
שלחם
זהקשו
; למה
ס הוא
נרה בו
; הוא
; הלא

שער הג
ז רבינו,

שי"תורה
; עיי"ש.
; התחיל
; במקצת
שבתחילה
מן (בסוף
זעמוקות
; ובוזה"ק
זה ביאר
ובהשגות

שכל הדברים שאדם עושה הכל הוא מאתו יתברך. ואם האדם משיג זאת, בוודאי הוא נכנע מלפניו יתברך^[טז], מתמת שיודע בעצמו שהוא כאפס ואין^[טז], ועל ידי זה יוכל להשיג חכמת התורה^[טז] ונעשה דבוק בו יתברך-שמו^[טז]. מה שאין כן אם מתגאה חלילה לומר 'אני חכם' או שמחזיק עצמו באיזה מעלה ומדה, הוא נפרד חלילה מהקדוש-ברוך-הוא^[טז]; ואין צריך לומר אם הוא מתגאה חוץ מעבודת ה' בוודאי אוי לו ואוי לנפשו, אלא אפילו אם מתגאה

ביאורים

ז ריש ע"א) שהקב"ה מתפלל: ש"הקב"ה בעצמו, כביכול, יתפלל עמי ויהיה עם פי בעת הטיפי ודיבורי בתפילתי". וז"ל שם בפרשת כי תבוא (סוף ד"ה הנה ידוע): "...באמת גם זה הדיבור שמדבר האדם כן לפניו יתברך זה בעצמו גם כן בעזרתו יתברך, שהוא יתברך מדבק ושולח את הדיבורים אלו בפיו". (נא) ועל ידי זה יוכל להשיג חכמת התורה - "...וכמאמר יונפשי כעפר לכל תהיה" - ואזי דוקא 'פתח לבי בתורתך' (ליקושי-תורה [לבעל התניא] פרשת במדבר דף טו טור ג); "דהא בהא חליא" (שם בדרושים לסוכות דף עט טור ד). והוא על פי מאמרם ז"ל במסכת עירובין (דף נד ע"א) על הפסוק "וממדבר מתנה" (במדבר כא, יח), ש"אם אדם משים עצמו כמדבר זה שהכל דשין בו [ש"אין לו גסות" (רש"י)] - תורה ניתנה לו במתנה (עיי"ש ברש"י)...". ועיי"ש עוד. וראה מאמרים נוספים בזה במסכת תענית (דף ז ע"א) ובמסכת עירובין (דף נה ע"א) ובמסכת פסחים (דף טו ע"ב). (נב) אם מתגאה... הוא נפרד חלילה מהקב"ה - במסכת סוטה (דף ד ע"ב) שנינו: "כל אדם שיש בו גסות הרוח - כאילו עובד עבודת-כוכבים". [נעוד שם: "כאילו כפר בעיקר... כאילו בנה במה"]. וכתב התניא (בפרק כב) ש"לכן אמרו רז"ל שגסות-הרוח שקולה כעבודה-זרה ממש - כי עיקר ושורש

הערות והשוואות

ז"ע לפרש את הפסוק 'כשופר הרם קולך' (ישעיה נח, א), וז"ל: "רצ"ל, האדם צריך לחשוב את עצמו כאין, ואין בו שום זכות ומעשים טובים, ואף על פי שעושה מצוות ומעשים טובים - הוא אינו עושה, כי עושה בכח השי"ת ובשכלו ובחסדו ובטובו שהיטיב לו, על דרך 'מי הקדימני ואשלים' (איוב מא, ג) [עיי'ן במדרש תנחומא פרשת אמור (פיסקא ז) ובויקרא רבה (כו, ב)]; וגם בתפילתו יחשוב שעולם הדיבור מדבר בו ומחשכתו הוא עולם המחשבה, והוא כשופר שאין בו שום קול רק מה שתוקעין, וזהו 'כשופר הרם קולך'. ודפח"ח". גם בספר אור-ישראל [על התיקון] (תיקון כד דף סט ע"ב) מהמגיד מקאזנין ז"ע כתב, כי כדי להינצל מגאווה צריך האדם ש"ידע ויחשוב תמיד שהכל הוא מאתו יתברך ואפס זולתו - וא"כ אין יתגאה". [סד] ועיי'ן בדברי רבינו מפרשת ויגש המוכבים לקמן (בהערה קנא). [סה] וראה מה שביאר בנועם-אלימלך פרשת מקץ (ד"ה או יאמר הדריכני) את הפסוק 'הדריכני באמתך ולמדני כי אתה אלהי ישעי אותך קייתי כל היום' (תהלים כה, ה): "רצ"ל, שרוד המלך ע"ה היה מתפלל על עצמו לבל יתגאה לבו בעבודתו יתברך-שמו, שיתן לו השי"ת לב להבין שהכל הוא מאתו יתברך, שהוא ברחמיו עוזר לו לילך בדרך האמת. וזהו הדריכני באמתך ולמדני כי אתה אלהי ישעי שאותך קייתי כנ"ל". [סו] ולקמן בפרשת קורח (ד"ה וידבר - השני) כתב רבינו, כי "מי שהוא שפל-רוח ביותר עליו יוכל השכינה לשרות וכו', והר סיני יוכיח וכו'". ועוד שם: "וכל מי שבא יותר בשער ה'אין, הוא יוכל להיות יותר מרכבה להשכינה הקדושה". וכן כתב המהרש"א בחידושי אגרות למסכת סנהדרין (דף קיא ע"ב) שהשכינה שורה ביותר על מי שמשים עצמו כשיריים ואינו מתגאה, עיי'ן בדבריו. וראה לעומת זה בהערה הבאה. [סז] וכן איתא בספר בעל-שם-טוב על התורה פרשת שופטים (ד"ה תמים תהיה), שאדם המתגאה בעבודת ה' "מפסיק עצמו מהשם יתברך", עיי"ש ביאורו למשנה דאבות (פרק ג משנה ז). [סח] ובתיקוני זוהר תיקון כד (הג"ל בהערה סג) איתא שאין השכינה שורה על מי שהוא גבה-לב [וראה לעיל (בהערה סו)]. וראה מה שכתב הרמב"ן באגרתו: "המתגאה לבו על הבריות הוא מורד במלכות שמים...". וכן כתב בשערי-קדושה חלק ב (שער ד). [נח"ל רבינו יונה בשערי-תשובה שער הראשון (אות כז): "הגאווה מסכבת כמה עבירות ומגברת יצר לב האדם עליו, שנאמר (דברים ח, יד): 'זרם לכבך

שמתגאה לומר 'אנכי - הוא-הוא העומד בי מעמיד מסך המבדיל לידע שהוא כאפס ואין [הוא] הנותן בו חיות והוא מהווה כל הווי בריה לומר 'אנכי' [ש] לומר 'אנכי' מפני ש אבל האדם אם אומ שמחזיק עצמו לשון ומתגבר והולך במדו יתברך עד שיוכל לבו בעיקר

ואיתא במדרש (ע"י פרעה אל יוסף אני מ'אני של פרעה אנו ברוך-הוא. פירוש לו פותר החלום לפרעה יוסף נתגדל פרעה נ - והיה מהראוי שיו היה מתגאה עליו ו

עבודה-זרה הוא מה ע עליהם - כברית בין : אני פרעה... שלח בו שנתגאה... לא נדון אל

ושכחת את ה' אלהיך... עוד כתב רבינו לקמן ב השי"ת מוכחו למדרגות גם לקמן בפרשת ואתחנן או בעבודת ה' אזי הוא בפרשת ראה (ד"ה עוד יוכל להשיג מנועם אלו התפילה - שאם אז י"ע עצמו בה' - לא יוכל י המלך". [ע] כי הוא שאנכי?!" (מאמרי במ שיש בו גסות הרוח שו

זה היה סופו מרה כלענה. ואפשר לומר, שאילולא זאת שנתגאה פרעה באמרו 'אני פרעה, היו ישראל משועבדין לו ד' מאות שנה כמו שנגזר עליהם^(ג); רק מפני שאמר 'אני פרעה וכפר בעיקר, לכך שלח בו הקדוש-ברוך הוא אותות ומופתים ונלקה^(ד) ביו"ד מכות עד שעשה תשובה והודה בעל כרחו שהוא כאפס ואין והקב"ה הוא מהווה כל הוויות ועושה בעולמו כרצונו. ומזה אנו למידין 'אני של הקדוש-ברוך-הוא, פירוש, ממה שאירע לפרעה על ידי שאמר אני פרעה, אנו למידין שאין לשום בריה לומר 'אני' כי אם להבורא יתברך נאה לומר אני ה'.

ומזה נבוא לביאור הכתובים: שמשה לא רצה לילך אל פרעה מחמת שראה שהוא מסרב, ואמר לו הקדוש-ברוך-הוא בא אל פרעה כי אני הכבדתי וגו', פירוש, מחמת שאמר 'אני פרעה, גרם לי שהכבדתי את לבו כדי שילקה עד שיעשה תשובה. וזהו שאמר הכתוב למען שיתי אותותי 'אלה' בקרב, הנה כל מקום שנאמר 'אלה' פסל את הראשונים (נלאשית רב)

ביאורים

עבודה-זרה הוא מה שנחשב לדבר בפני עצמו נפרד מקדושתו של מקום... "עיי"ש עוד. (ג) כמו שנגזר עליהם - בברית בין הבתרים (בראשית טו, יג): "ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה". (נד) מפני שאמר אני פרעה... שלח בו הקב"ה אותות ומופתים ונלקה - עיין בויקרא רבה (ז, ו) ש"פרעה הרשע על ידי שנתגאה... לא נדון אלא באש". ובבמדבר רבה (יג, ג) איתא: "צַאֲנֹת אֲדָם תִּשְׁפִּילֵנוּ" (משלי כט, כג) - זה פרעה

הערות והשוואות

ושכח את ה' אלהיך...; מלבד כי הגאווה גורמת חטאים...". וראה עוד בצפנת-פענח סוף פרשת יתרו (דף עו טור ד). עוד כתב רבינו לקמן בפרשת ויקהל (כויבור האחרון), "כי מי שמחזיק את עצמו לראוי והוא יקר בעיני עצמו - אין השי"ת מזכהו למדרגות כאלו... - עיי"ש טיבן. [סט] וכדברים האלה הביא רבינו בשמו [של המגיד מזלאטשוב זי"ע] גם לקמן בפרשת ואתחנן (ד"ה לא את אבותינו), וז"ל: "כשאישי הישראלי מחזיק בעצמו שהוא מעולה באיזה מעלה בתורה או בעבודת ה' אזי הוא עושה מסך מבדיל בינו לבין קונו... ואינו משיג מהשגת אלהותו יתברך", עיי"ש עוד. וכן כתב בפרשת ראה (ד"ה עוד בפסוק - הראשון) [בשם המגיד הג"ל], שאדם כזה "עושה מסך המבדיל בינו לבין השי"ת לבל יוכל להשיג מנועם אלהותו יתברך-שמו". אולם הוסיף שם, שיש פעמים שצריך האדם להחזיק עצמו ליש', כגון בעת התפילה - שאם אז יעלה על לבבו לאמר מי אנכי לגשת לפני מלך מלכי המלכים ויתבייש להתפלל בהתלהבות ולדבק עצמו בה' - לא יוכל להתקרב וכו', על כן בגשתו להתפלל צריך לאמץ את לבבו והחלש יאמר גבור אני לבוא בהיכל המלך". [ע] כי הוא "מורה ענין ההתנשאות וההגבה לעשות יש ודבר מעצמותו; 'אנכי' - כלומר, האינך יודע מי שאנכי?!" (מאמרי בעל התניא תקס"ב, עמוד יד). [עא] וראה מה שאמרו בסוטה (דף ד ע"ב) בשם רבי יוחנן על אדם שיש בו גסות הרוח שהוא "כאילו כפר בעיקר". ועיין עוד בדברי התניא המובאים לעיל בביאורים (אות נב). [עב] הנה

שמתגאה לומר 'אנכי בר מעלות ומדות טובות' - הוא-הוא העומד בין ה' וכיניכם, שבזה הוא מעמיד מסך המבדיל^(ט). רק שצריך האדם לידע שהוא כאפס ואין, רק שהקדוש-ברוך-הוא [הוא] הנותן בו חיות לעשות דבר גדול או קטן והוא מהווה כל הוויות, לכן אין ראוי לשום בריה לומר 'אנכי'^(י), כי אם לו יתברך נאה לומר 'אנכי' מפני שהוא מהווה כל ההוויות. אבל האדם אם אומר 'אנכי' או 'אני', היינו שמחזיק עצמו לשום בן מעלה ומרגיל בזה ומתגבר והולך במדה זו - הוא נפרד מהשם יתברך עד שיוכל לבוא על ידי זה שיהיה כופר בעיקר חלילה^(יא).

ואיתא במדרש (עיין ז"ר ל, ג) על פסוק ויאמר פרעה אל יוסף אני פרעה (נלאשית מא, מד), מ'אני' של פרעה אנו למידין 'אני' של הקדוש-ברוך-הוא. פירוש לזה^(יב), כי יוסף הצדיק היה פותר החלום לפרעה ובזה נתן בו חיות ועל ידי יוסף נתגדל פרעה בעולם ומושל בכל העולם - והיה מהראוי שיהיה נכנע לפני יוסף, והוא היה מתגאה עליו ואמר 'אני' פרעה, ועל ידי

ר לעובד ה', זה בזה מסך שאמרו חז"ל יר כאחת^(יג).
רבינו יחיאל ירוש הפסוק ו ה, ט, שאם צלה - עושה ירוש, על ידי הטיפי ודיבורי האדם כן לפני (נא) ועל ידי לבי בתורתך^(יד). ו דף עט טור ד. יח, ש"אם אדם יי"ש ברש"י...". ז ע"א ובמסכת ג"ב שנינו: "כל ילו בנה במה". י: עיקר ושורש
מו כאין, ואין בו ח השי"ת ובשכלו ז אמור (פיסקא ז) והוא כשופר שאין ז (תיקון כד דף סט הוא מאתו יתברך זנא). [סה] וראה י אתה אלהי ישעי אה לבו בעבודתו אמת. וזהו הדריכני שני) כתב רבינו, כי י שבא יותר בשער ת טנהדין (דף קיא זה בהערה הבאה. ועבודת ה' "מפסיק ד. (הג"ל בהערה סג) איגרתו: "המתגאה יונה בשערי-תשובה ת, יד): 'יום לבכך

וזהו שאמר להם 'ואתנפל לפני ה' כו' על כל חטאתכם כו', ומפרש הפסוק למה נפל מ' יום לפני ה', הלא מחילת החטא היה תיכף, כמו שרומז בפסוק 'ואת חטאתכם אשר עשיתם כו'. ובוזה מתורץ, כי ידעתי שלסוף תחטאו לפניו; 'בתבערה ובמסה ממרים הייתם כו', ונמצא אני יודע שתחטאו לבסוף, ונמצא אפילו אם נמחל החטא, אם לא נפלת לפני ה' לתקן הנהגה ראשונה עדיין לא היה לכם תקומה חס ושלום כשתחטאו לבסוף, ובוזה שהתנפלותי לפני ה' מ' יום כו' אחר מחילת החטא לתקן הנהגה ראשונה, אפילו אם יחטאו חס ושלום, בזה הנהגה שמתנהג על ידי תפארת ישראל בידם לבטל הגזירה. וזה שכתוב לבסוף (ט, כו) 'ואתפלל אל ה' ואומר ה' אלהים אל תשחת עמך', כלפי שאמר הקב"ה 'לך רד כי שחת עמך', קרא להם משה 'עמך', הרמז שיקראו עם ה', ויתוקן הנהגה כבראשונה שנקראו 'עמך', עם ה', על ידי תפארת ישראל. ובוזה מתורץ הדקדוק הנ"ל למה בא זה באמצע התוכחה על מעשה העגל, ובוזה יובן:

ואפן וארד מן ההר (כו') ואשים את הלוחות בארון אשר כו' כאשר צוני ה' (י, ה). ויש לדקדק, דהנה כל המשנה תורה הוא מצות שצוה משה, או תוכחה אשר הוכיח משה את ישראל, וענין זה אין בו לא מצוה ולא שום תוכחה. ונראה, דהנה כל העבדות מהבורא ברוך הוא צריך להיות בעולם שנה נפש (ע"י ס' יצירה פ"ה מתני' ז). והנה נגד זה יש זכירת מצרים שהוא 'בעולם', שעל ידי יציאת מצרים

נתגלה אלהותו בעולם. וזכירת שבת הוא 'בשנה'. וזכירת עמלק הוא נגד 'נפש', כי שם אחיזתו. וזכירת מרים הוא נגד 'רוח', על שם 'לרוח ממללא' (אונקלוס בראשית ב, ז), על שם הפסוק 'ותדבר מרים' (במדבר יב, א). וזכירת מתן תורה ככתוב (דברים ד, י) 'יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב' הוא נגד 'נשמה' (חסר כאן).

וזה הרמז בפסוק 'ואשים את הלוחות בארון', כי אחר חטא העגל היה התעוררות על ידי משה רבינו עליו השלום, להתלבש עצמו במדות רחום וחנון ושאר המדות על ישראל. והנה בחינת התלבשות נקרא שערות, כי השערות הוא בבחינת לבוש (ע"י עץ חיים שער אבי"ע שער א פ"א), ונמצא אם לא היה חטא העגל היה הלוחות באתגליא. ונמצא הוא תוכחה שהוכיח משה את ישראל, שמחמת חטא העגל היה צריך ללבושים, והיה צריך לתת הלוחות בארון:

ותתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך →
כי אם ליראה (י, יב). הכלל, האדם צריך להיות עניו בכל דרכיו ובכל מעשיו, ושמה תאמר בעבדות ה' גם כן יהיה עניו, חס ושלום לומר כן, אדרבה האדם צריך לומר מעשי שאני עושה מצות ה' חשוב אצל הבורא יתברך, והשם יתברך כביכול יש לו תענוג מן המצות שלי שאני עושה, כי אם חס ושלום האדם יהיה עניו במצות ה', ויאמר מה מעשי חשובים אל ה', זה הוא כפירה, אדרבה במצות ה' צריך האדם להיות לו לאמר, מעשי שאני עושה רצון ה' הם חשובים בעיני הבורא, ויש לו

תענוג להשם יתברך את מצוה וזו רמזו רבותינו ז"ל מאן דאית ביה, שמיני שבשמינית"ה הוא מדה שמיני שהבורא יתברך יש ישראל, והאדם צריך

י. ע"י תולדות יעקב יונ מאור, כמו ששמעתי מכ מאמין כי האדם גורם ו תפלתו, שאילו היה מא ומלה לאומרה כדקא יאו יד, שהקב"ה שומר ושו ישים אליו לבו, בודאי כ של אדם נבזה חדל איש גרם חורבן וכו'. כך הא תנועותיו ודבורו והלכו שמים, מה שאין כן בה למעלה, ובוזה הולך בע הטובים הוא דבוק בו יו זו של רחום למעלה בכ שחז"ל אמרו (סנהדרין לו, בלבבו אשר רק בשבילו מה שעבד עד הנה בתו ובכל עוז ישתדל עוד בו ולא יתבטל אף רגע כמי נאמר (דה"ב י, ז) ויגבה ל בשמי השמים, וכאשר כ כולם, ואם עושה בהם ד הכתוב (ישעיה ג, א) 'אלבי לבו לעשיית המצוות ע ואימה ויראה ודקדוק ג איסור קטן וגדול, להיות ח"ו אינן פועלים כל כך שלמה שער התפילה ד" דלית ביה גסות פורתא צד, ב; שם רנז, א; תי

סדר קדושת ח"ו

ברג"ק רבי ח"ו יצחק מארז'ט שוכ צ"ח

הבולגא מבן גברא תן - אצנז

תענוג להשם יתברך ממעשי שאני עושה את מצותיו יתברך'.

וזו רמזו רבותינו ז"ל (סוטה ה, א) שמתא מאן דאית ביה, שמתא מאן דלית ביה שמיני שבשמינית י, כי עולם התענוג הוא מדה שמינית כידוע י, דהיינו שהבורא יתברך יש לו תענוג ממצות בני ישראל, והאדם צריך להיות לו תענוג מה

שעושה נחת רוח להבורא יתברך גם כן, והוא מדבק עצמו במדה שמינית שהוא עולם התענוג, זהו שמיני שבשמינית, שיש לו תענוג ממה שהבורא יתברך יש לו תענוג ממצות איש ישראל שעושה לפניו י. כידוע מאמר רבותינו ז"ל (וזה"ק ח"ג ז, ב) ישראל מפרנסין לאביהם שבשמים, פרנסה הוא תענוג, כלומר

י. ע"י תולדות יעקב יוסף כפרשתין אות ד: כי גם בעונה צריך לפעמים מדה בינונית, והוא צורך גבוה מאוד, כמו ששמעתי ממורי שרוב ענותנותו של האדם גורם שנתרחק מעבודת הש"י, שמצד שפלותו אינו מאמין כי האדם גורם על ידי תפלתו ותורתו שפע אל כל העולמות, וגם המלאכים ניוזנין על ידי תורתו ותפלתו, שאילו היה מאמין זה כמה היה עובד ה' בשמחה וביראה מרוב כל, והיה נזהר בכל אתו ותנועה ומלה לאומרה כדקא יאות, וגם לתת לב אל מה שאמר דוד המלך ע"ה 'אם תשכבון בין שפתים' (תהלים סו, יו). שהקב"ה שומר ושוקד על שפתי האדם לנושקה כשהוא אומרה בתורה ותפלה בדחילו ורחימו, ואם ישים אליו לבו, בודאי מי זה האיש אשר לא יאחזנו רתת וזיע שהמלך גדול ונורא שומר ושוקד על שפתיים של אדם נבזה חדל אישים, וכיוצא בזה. והוא מעין מה שאמרו חז"ל (גיטין נו, א) ענותנותו של רבי זכריה גרם חורבן וכו'. כך האדם ראוי לשים לב ולומר כי הוא סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, וכל תנועותיו ודבריו והלכו ועסקיו עושה רושם למעלה למעלה, בוודאי יזהר בכל דרכיו ועסקיו שיהיה לשם שמים, מה שאין כן בחושב האדם מה אני ספון לפגום או לתקן למעלה ולמטה שיהיה נרשם כל עסקי למעלה, ובזה הולך בשרירות לבו ויאמר אך שלום יהיה לי, ובאמת זה אינו, כי האדם על ידי מעשיו הטובים הוא דבק בו יתברך ממש, וכמו שנאמר 'יהלכת בדרכיו', ועל ידי שהוא רחום למטה נתעורר מדה זו של רחום למעלה בכל העולמות. ע"כ. וע"ע באר מים חיים פ' תולדות ד"ה ועתה שא נא: הלא תראה שחז"ל אמרו (סנהדרין לו, א) לעולם יאמר אדם בשבילי נברא העולם, ולכאורה זו גבהות גדול שיאמר אדם בלבבו אשר רק בשבילו נברא העולם, ואכן כי זה צריך אל העבודה אשר לא יספיק לו כל מה שלמד וכל מה שעבד עד הנה בתורה ובמצוות, והכל יהיה לאין ולאפס בעיניו, והיה נרמה לו כאילו לא עשה כלל, ובכל עזו ישחדל עוד בתורה ומצוות ה' כאילו רק עליו העולם עומד והוא מקיימו, על כן צריך שלא יחשה ולא יתבטל אף רגע כמימריה, ויעבוד בכל כוחו ועבודתו, כי הרבה מוטל עליו, והמלאכה מרובה, ועל כזה נאמר (יהי"ב יז, ו) ויגבה לבו בדרכי ה', כי אם יבין האדם שכל מעשיו ודיבוריו ומחשבתו כולם עושים רושם בשמי השמים, וכאשר עושה בהם מצוות ה' מיחד שמותיו הקדושים וגורם שפע וברכה רבה בכל העולמות כולם, ואם עושה בהם דברי איסור מקלקל כל צינורות השפע וממעט השפע והברכה מכל העולמות, כמאמר הכתוב (ישעיה נ, א) 'אלביש שמים קדרות' וגו', ופוגם ח"ו בשמותיו הקדושים ברוך הוא, אזי ממילא יתלהב לבו לעשיית המצוות עד אין שיעור, ולדקדק בהם על צד היותר טוב שיהיו נעשים ברוב אהבה וחיבה ואימה ויראה ודקדוק גדול בכל אופן היותר נאות, בזרירות ונקיות וטהרת המחשבה, ויירא מלעשות דבר איסור קטן וגדול, להיותו יודע הפסדו בכל העולמות, מה שאין כן אם ידמה אדם כנפשו שכל עשיותיו ח"ו אינן פועלים כל כך, לא ידקדק בעשיית המצוות כל כך, ולא יפחד מהעבירה, כידוע. ע"כ. וע"י תפארת שלמה שער התפילה ד"ה מזמור שיר חנוכה. יא. ופירש רש"י: 'בשמחא דאית ביה' גסות הרוח, 'ובשמחא דלית ביה' גסות פורתא, לפי שאין בני עירו יראים ממנו ואין בו כח להוכיחם. ע"כ. יב. ע"י וזה"ק ח"ג צד, ב; שם רנו, א; תיקון' תיקון כד. יג. ע"י קדושה לפורים הקדושה השלישית אות א שהרחיב רבינו מאוד בכיבור ענין זה.

א'
ב'
ג'
ד'
ה'
ו'
ז'
ח'
ט'
י'
יא'
יב'
יג'
יד'
טו'
טז'
יז'
יח'
יט'
כ'
כא'
כב'
כג'
כד'
כה'
כו'
כז'
כח'
כט'
ל'
לא'
לב'
לג'
לד'
לה'
לו'
לז'
לח'
לט'
מ'
מא'
מב'
מג'
מד'
מה'
מו'
מז'
מח'
מט'
נ'
נא'
נב'
נג'
נד'
נה'
נו'
נז'
נח'
נט'
ס'
סא'
סב'
סג'
סד'
סה'
סו'
סז'
סח'
סט'
ע'
עא'
עב'
עג'
עד'
עה'
עו'
עז'
עה'
עו'
עז'
עח'
עט'
פ'
פא'
פב'
פג'
פד'
פה'
פו'
פז'
פח'
פט'
צ'
צא'
צב'
צג'
צד'
צה'
צו'
צז'
צח'
צט'
ק'
קא'
קב'
קג'
קד'
קה'
קו'
קז'
קח'
קט'
ר'
רא'
רב'
רג'
רד'
רה'
רו'
רז'
רח'
רט'
ש'
שא'
שב'
שג'
שד'
שה'
שו'
שז'
שח'
שט'

שהשם יתברך יש לו תענוג ממצות ישראל יד.

וזוהו 'ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה', מ"ה היינו מדת הענוה, כמאמר רבותינו ז"ל (חולין פט, א) לא כאברהם כו' אלא כמשה שאמר 'ונחננו מדה' (שמות טו, ז), וזהו 'מה' דהיינו מדת הענוה, ה' אלהיך שואל מעמך, 'כי אם ליראה' כו' כלומר במדה שיהיה לך יראת ה' אסור להיות לך מדת ענוה, לאמר חס ושלום מה מעשי חשוב אצל השם יתברך להיות לי יראת ה' לעשות מצותיו, זה אסור לומר, אדרבה כו' כנ"ל טו: L

או יאמר, ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' כו'. הכלל, כי מבואר בפסוק (דברים לג, כו) 'רוכב שמים בעזרך', כי הקב"ה אין סוף, רק לאהבת ישראל צמצם בעצמו מדות, והמדות הם מישראל, כמו שישראל מתנהגים עצמם למטה כן הקב"ה מתנהג עצמו עם ישראל,

כאם שישראל מתנהגים במדת החסד אז הקב"ה מתנהג עם עמו במדת החסד, וכן במדת היראה לשנוא ולנקום משונאי השם - כן הקב"ה מכלה ומשבר שונאי ישראל, וכן בשאר המדות טו.

וזוהו הרמז, כי שם הוי"ה הוא שם העצם יו, ושם 'אלהיך' מורה על המדות שהקב"ה מנהיג עולמו (עי' טור ושו"ע או"ח סי' ה) כנ"ל יח. וזהו 'אלהיך', כמו שאתה מתנהג כנ"ל. וזהו הרמז ועתה ישראל מה ה', כלומר מה ששם הוי"ה שהוא שם העצם כביכול צמצם בעצמו מדה שיהיה נקרא 'אלהיך', 'שואל' לשון שאלה, כלומר כמו שאתה מתנהג כו' כנ"ל. וזהו 'כי אם ליראה' כו', כלומר שזה הוא עיקר היראה, מה שאדם משים עצמו בדעתו כמו שאני מתנהג כן כביכול כו'. וזהו שפירש רש"י ז"ל (ויקרא כו, יב) אני ואתה אטייל עמכם, יכול כו', תלמוד לומר 'אני ה' אלהיכם' יט, שזה עיקר היראה מה שאדם מטייל עצמו עם השם יתברך:

יד. עי' פרשת ויחי ד"ה והוא יתן מעדני מלך: על פי ששמעתי ממורי הצדיק מורינו דוב בער, על מה שאמרו חכמינו ז"ל ישראל מפרנסין לאביהם שבשמים, היינו שהתענוג נקרא פרנסה, והשם יתברך מתענג בעבודת ישראל, וישראל גורמים תענוג לאביהם שבשמים. וזהו 'יתן מעדני מלך', שמי שזוכה לעבוד השם יתברך באהבה שלימה וגמורה אהבה בתענוגים, הוא יתן מעדני מלך, שגורם תענוג להשם יתברך, וישמח ה' במעשיו. ע"כ. ובפרשת תזריע ד"ה או יבואר אשה: דהנה שמעתי ממורי ורבי מורינו דוב בער נשמתו עדין, על מאמר חכמינו ז"ל 'ישראל מפרנסין לאביהם שבשמים', על דרך דאיתא במשלי (טו, כ) 'בן חכם ישמח אב', דהיינו כמה שאנו עושים מצות ומעשים טובים אנו גורמים תענוג להבורא ברוך הוא, וזהו ישראל מפרנסין לאביהם שבשמים, שהתענוג נקרא פרנסה כביכול. ע"כ. וע"ע פרשת תולדות ד"ה ויתן לך; פרשת בלק ד"ה הן עם כלביא; פרשת כי תצא ד"ה כי יקרא קן צפור; קדושה לפורים הקדושה השלישית אות א. זו ועי' שפתי צדיקים בפרשתין ד"ה ועתה ישראל. זו. ראה לעיל פרשת נשא ד"ה וידבר ה' אל משה, ומה שצויין בהערה שם. יז. מבואר בהרחבה בס' הפרדס להרמ"ק שער יט פ"א. יח. ראה פרשת ואתחנן ד"ה או יבואר שמע: וזהו הרמז כי שם הוי"ה ב"ה הוא שם עצמותו, ושם 'אלהים' רמז על בחינת עבודתו יתברך. וזהו שפירש רש"י ז"ל בכמה מקומות (בראשית כ, יג; שם לה, ז) שם 'אלהים' מורה לשון רבים, כי כאמת בעבודתו יש בחינות הרבה כנ"ל. ע"כ. יט. ז"ל רש"י: 'והתהלכתי בתוכם', אטייל עמכם בגן עדן כאחד מכם ולא תהיו מזדעזעים ממני, יכול לא תיראו ממני, תלמוד לומר 'והייתי לכם לאלהים'. ע"כ.

או יבואר, ועתה ישראל כו'. כי הכלל, השם ואינו מושג מהותו העולמות, לשום מלא לשום אדם. ובאמת יותר ויותר, אז הוא מן כלל מהותו יתברך. ו'קדושים תהיו' כו' (ויק' תלמוד לומר כי קדו למעלה מקדושתכם) אתם משיגים תמיד קד תמיד עד אין סוף, ו'שאתם מקדשים עצמכם קדושתו שהוא למעלה

כ. עי' פרשת ורא ד"ה ו קדוש אני, קדושתו למעלה יותר יודע יותר שעדיין לא: כי אם היה עובד אותו היה 'מקדושתכם', היינו כל מה רואים שאתם רחוקים מקדו התחילו כלל לקדש ולעבוד כמוני, תלמוד לומר כי קדוש הבורא יתברך, הוא יודע בע הבורא, כשהוא משיג קדוש לומר כי קדוש אני, קדושתו ד"ה זה לך האות: דהנה עוד השגה מדריגה למעלה בכל פעם שחסר שאינו משי שכל מה שמשיג ידע שעדי וידע תמיד שאינו בשלימות ו בעבודת השם יתברך, היונו ושמעתי גם כן בשם הצדיק בנועם ה', בדרך זה, שאחת מזו וגבוה מעל גבוהים, ואו אבקש עוד, שאין לזה סוף. אותה אבקש שבחי בבית ו כל פנים 'אותה אבקש' ואו